فصلنامه علمی مرمت و معماری ایران
سال چهاردهم، شماره سی و نهم، پاییز ۱۴۰۳

نوع مقاله: پژوهشی
دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۶/۲۱
پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۰۲
صفحات: ۸۵-۵۹
10.52547/mmi.1728.14020802

بررسی نقش انعطاف‌پذیری فضاهای عمومی شهری در اجتماع‌پذیری و سرزندگی مکان سوم (مطالعه موردی: پارک ملل شهر ساری)

عرفان اسمعیلی برنتی** اسلام کرمی*** ابوالفضل دهقان منگابادی****

چکیده

امروزه برخی از پارک‌های شهری به‌رغم توجه به مسائل زیست‌محیطی، چندان اجتماع‌پذیر و سرزنده نیستند و حتی در برخی موارد، خود به‌عنوان فضایی معضل مطرح شده‌اند. هدف از این پژوهش، بررسی نقش و میزان انعطاف‌پذیریِ و تأثیر آن‌ها بر اجتماع‌پذیری و سرزندگی و شناسایی سهم هرکدام از عوامل مؤثر بر فضای شهری در تحقق فضای عمومیِ موفق، است. تحقیق حاضر ازلحاظِ ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی- تحلیلی، ازلحاظِ زمانی از نوع تحقیقات مقطعیِ آینده‌نگر، ازلحاظِ هدف جزء تحقیقات کاربردی، و ازلحاظِ فرآیند آنالیز داده‌ها روش کمّی محسوب می‌شود. تحقیق حاضر در وهلهٔ اول، غیرآزمایشی است، در مرتبهٔ دوم، پژوهش‌هایی با مدل‌های مختلف است. بعضی صرفاً جهت توصیف است، بعضی دیگر که درواقع این پژوهش در این دسته قرار دارد، از نوع هم‌بستگی می‌باشد. در این نوع از مطالعات هم‌بستگی، روابط بین متغیرها بررسی می‌شوند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، آزمون‌سازی است. برای ساختن آزمون به‌ازای هر آیتم تقریباً یازده نفر انتخاب شدند؛ که تعداد (۴۶۴نفر)، نمونه و ملاک قرار گرفت، و بین این تعداد شهروند، پرسش‌نامه توزیع شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها ازطریق هم‌بستگی و رگرسیون صورت پذیرفت. معادلات ساختاری هم در نرم‌افزار Lizrel,Spss انجام گرفت. نتایج پژوهش نشان داد، پارک ملل با امتیاز اجتماع‌پذیری (۳/۱۷) و انعطاف‌پذیری (۳/۰۱) شرایط متوسطی دارد؛ و با امتیاز سرزندگی (۲/۸۶)، سرزنده نمی‌باشد. با کمرنگ شدن سرزندگی فضای شهری، فضاها رنگ و بوی فضایی خاموش به خود می‌گیرند و به‌مرور، مؤلفه‌های دیگر موفقیت در فضا را نیز از دست می‌دهند. بدین‌گونه فضای شهری به فضایی که صرفاً جهت عبور است، تبدیل می‌شود. اما راهکار پژوهشگر این است، ازطریق تقویت و ارتقای شاخص سرزندگی، با کاتالیزوری به نام انعطاف‌پذیری، فضای عمومی را از حالت خاموش خارج کرد تا بتوان به فضایی اجتماع‌پذیر و موفق دست یافت.

واژگان کلیدی: سرزندگی، انعطاف‌پذیری، اجتماع‌پذیری، مکان سوم، پارک‌های شهری.

---

* این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول با عنوان بررسی نقش انعطاف پذیری فضاهای عمومی شهری در اجتماع‌پذیری و سرزندگی مکان سوم (مطالعه موردی: پارک ملل شهر ساری) با راهنمایی اول نویسنده دوم و راهنمایی دوم نویسنده سوم در دانشگاه صنعتی شاهرود در شهریور ۱۴۰۲ به اتمام رسیده است.

** دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی شاهرود، شاهرود، ایران.
*** استادیار، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی شاهرود، شاهرود. ایران. islamkarami@shahroodut.ac.ir
**** استادیار، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی شاهرود، شاهرود، ایران.

مقدمه

پاسخ‌گویی به نیازهای اجتماعی انسان و تأمین فرصت‌های لازم درجهتِ کسب تجربه اجتماعی وی، مستلزم وجود فضا و قرارگاه‌های رفتاری است. فضاهای عمومی، ظرفیتی لازم در پاسخ به این جنبه از حیات انسان در جوامع شهری محسوب می‌شوند (صمدی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۵). انسان همواره با ایجاد ساختارهایی در شهر، نیاز ذاتی خود به برقراری روابط اجتماعی را برآورده کرده است؛ فضاهایی که ازنظرِ اجتماعی بالقوه باشند و امکان ارتباطات رخ‌دررخ انسانی را، درون اجتماع شهری و در کالبدی سازمان‌یافته، فراهم کنند. ایجاد فضاهای عمومی مختلف شهری و انعطاف‌پذیر که در دسترس عموم شهروندان باشد، تا بتواند به نیازهای همه گروه‌ها پاسخ دهد، در این زمره قرار دارد (شجاعی و پرتوی، ۱۳۹۴: ۹۷). فضاهای عمومی، نقشی اساسی و مهم در شکل‌گیری زندگی اجتماعی، ظهور تمدن‌های نخستین و مجتمع‌های بیولوژیکی دارند. دورنمای آینده، روشنگر شهرهای انعطاف‌پذیر و خلّاق به‌عنوان بسترهای توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع است، و فضاهای شهری همچون خیابان، پارک، میدان و مواردی مشابه که مکان سوم دانسته می‌شوند، سایت‌های مهمی برای شکل‌گیری فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به شمار می‌آید (Latham&Layton,۲۰۱۹:۵). در دورهٔ معاصر، تغییرات عمیق در جوامع شهری که تحت‌تأثیر فرهنگ، اقتصاد و فناوری است، محرک طراحان برای دستیابی به آن‌گونه از فضاهای شهری است که حامی زندگی و فعالیت پویا و متحول شهروندان باشند. در این زمینه، طراحان و برنامه‌ریزان شهری جنبه‌های انسانی فضاهای شهری را بیشتر در نظر گرفته اند تا مردم علاقه بیشتری برای حضور و مداخله در آن‌ها داشته باشند (Brain, 2019:173). برای مناسب‌سازی فضاهای شهری درجهتِ استفادهٔ هرچه بهتر شهروندان و گردشگران، انعطاف‌پذیری مهم‌ترین کیفیت مورد نظر طراحان شهری بوده است. هدف، رسیدن به سازگاری، انطباق و ایجاد امکان تغییرات در آینده، براساس نیازهایِ نامعلوم شهروندان و گردشگران در فضای شهری است. این امر معمولاً با پیش‌بینی‌های طراحان یا مدیران شهری در زمینهٔ نیازهای استفاده‌کنندگان، مشخص می‌شود (Zheng et al, 2022:263). دراین‌باره، توجه به کیفیات انعطاف‌پذیری فضاهای عمومی شهری، به‌منظور افزایش میزان قدرت پاسخ‌گویی فضاهای عمومی درجهتِ اجتماع‌پذیری و سرزندگی که مورد نظر طراحان و مدیران شهری است، مقوله‌ای ضروری و مهم می‌باشد. طراحی فضاهای اجتماع‌پذیر و سرزنده، سبب افزایش حس حضور در مکان افزایش تعاملات اجتماعی شهروندان می‌شود. بدین‌گونه، همهٔ اقشار جامعه در فضاهای شهری در ساعات شبانه‌روز حضوری فعّال خواهند داشت. درنتیجه، سرزندگی و زیست‌پذیری فضای شهری افزایش می‌یابد (علیمردانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷). طراحی فضاهای انعطاف‌پذیر توسط طراحان شهری سبب شادابی و سرزندگی شهروندان در این‌گونه محیط‌ها می‌شود (Liang et al, 2022:61). در پژوهش حاضر، پارک ملل ساری مورد مطالعه قرار گرفته است و سوالات پژوهش بدین قرار است:

۱. آیا در نمونهٔ پژوهش، میان سرزندگی (متغیر مستقل)، ازطریق انعطاف‌پذیری (متغیر میانجی) با اجتماع‌پذیری (متغیر وابسته) رابطه‌ای وجود دارد؟ ۲. در نمونهٔ پژوهش، میان انعطاف‌پذیری (متغیر مستقل)، ازطریقِ اجتماع‌پذیری (متغیر میانجی) با سرزندگی (متغیر وابسته) رابطه‌ای وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

"دادپور" (۱۳۸۹) در مطالعهٔ خود "معیارهای سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: بخشی از خیابان ولیعصر تهران)"، به ارائه معیارهای سرزندگی فضاهای شهری و همچنین بومی‌سازی این معیارها برای فضاهای شهری تهران پرداخته است. در این تحقیق، پس از استخراج معیارهای مختلف سرزندگی در فضاهای شهری و جمع‌بندی آن‌ها، دو نمونه فضای شهری در خیابان ولیعصر تهران (یکی واجد سرزندگی و دیگری بدون آن) مقایسه و بررسی شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد برخی از معیارها نسبت به سایرین از اهمیت بیشتری در زمینهٔ سرزندگی فضاهای شهری تهران برخوردار هستند. علاوه‌براین، اهمیت شرایط اقلیمی تهران به‌عنوان معیاری مرتبط با اقلیم، به فهرست معیارهای سرزندگی اضافه شد. "قلمبردزفولی و نقی‌زاده" (۱۳۹۳) در مطالعهٔ خود "طراحی فضای شهری به‌منظور ارتقای تعاملات اجتماعی (مطالعه‌ی موردی: بلوار بین‌محله‌ای)"، با هدف شناسایی شاخص‌های محیطی تأثیرگذار بر تعاملات اجتماعی در خیابان‌های شهری، به این نتیجه دست یافتند که برای جذب مردم به فضاهای عمومی و افزایش تعاملات اجتماعی، دو راهنمای طراحی ارائه شده است: یکی برای ارتقای کیفیت فضای شهری به‌منظور جذب شهروندان و حضور آن‌ها در فضا، و دیگری برای تسهیل شکل‌گیری تعاملات اجتماعی. "شجاعی و پرتوی" (۱۳۹۴) در پژوهش خود "عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقای اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس‌های مختلف شهر تهران"، با هدف تبیین عوامل مؤثر در ایجاد و ارتقای اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی

ضمن در نظر گرفتن مقیاس‌های مختلف این فضاها، به این نتیجه دست یافتند که توجه به معیارهای اجتماع‌پذیری در حین برنامه‌ریزی و طراحی فضاها، موجب می‌شود آن‌ها در کنار یکدیگر و در مقیاس‌های مختلف به حیات خود ادامه دهند. "رشیدپور و سعیدی رضوانی" (۱۳۹۴) در مطالعهٔ خود "مقایسهٔ تطبیقی عوامل مؤثر بر موفقیت فضاهای عمومی (خیابان و پارک) در ذهن و رفتار شهروندان با تأکید بر نقش نظام برنامه‌ریزی فضای عمومی در شهرهای مورد مطالعه"، با هدف مقایسهٔ تطبیقی میزان تأثیرگذاری عوامل بر موفقیت فضای عمومی شهری در ذهن و رفتار شهروندان و همچنین، بررسی نقش فعال و انکارنشدنی نظام برنامه‌ریزی در ارتقای موفقیت فضاهای عمومی، به این نتیجه دست یافتند که تفاوت اندکی بین ذهنیت شکل‌گرفته از یک فضای موفق با ترجیح فضا برای حضور یافتن در آن در اوقات فراغت وجود دارد. همچنین، ذهنیت شهروندان با عینیت فضا تقریباً منطبق و نزدیک به هم است. "علی‌پور" (۱۳۹۵) در پژوهش خود "نقش سرزندگی در اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی شهری با استفاده از روش جمع‌آوری داده از طریق پرسش‌نامه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS"، به این نتایج دست یافت:

۱. دو مفهوم اجتماع‌پذیری و سرزندگی مانند حلقه‌های پیوستهٔ یک زنجیر هستند؛ بین آن‌ها هم‌بستگی وجود دارد و یکدیگر را تکمیل می‌کنند. ۲. وجود تنوع در کاربری‌ها و فعالیت‌های شهری موجب افزایش سرزندگی می‌شود. "غروی الخوانساری" (۱۳۹۶) در پژوهش خود "گونه‌بندی و تحلیل قابلیت‌ها در انواع رویکردهای انعطاف‌پذیری"، با هدف شناخت قابلیت‌های انعطاف‌پذیری و تحلیل رویکردهای موجود، سه قابلیت اصلی را مطرح کرد: اتصال نرم، تنوع و تعدد مکان‌ها، و مکان‌های چندعملکردی. هریک از این قابلیت‌ها جنبهٔ خاصی از انعطاف‌پذیری را نمایندگی می‌کنند. در ارتباط با شاخص انعطاف‌پذیری، "فلاح و همکاران" (۱۳۹۸) در "تبیین شاخص‌های فضای شهری انعطاف‌پذیر در شهرهای ساحلی با بهره‌گیری از مدل دلفی"، با هدف تبیین مفهوم انعطاف‌پذیری و راه‌های تحقق آن در فضای شهری، به این نتیجه دست یافتند که در شکل‌گیری فضاهای شهریِ انعطاف‌پذیر در ساحل، شاخص‌های چندعملکردی، تطبیق‌پذیری، تنوع‌پذیری، و سرزندگی اهمیت بسیاری دارند. "خراسانی‌زاده و همکاران" (۱۳۹۹) در مطالعهٔ خود "تبیین ساختاری عوامل مؤثر بر سرزندگی در فضاهای عمومی شهری اصفهان از دیدگاه شهروندان و گردشگران"، به بررسی عوامل مؤثر بر سرزندگی در فضاهای عمومی شهری در مناطق ۱، ۳، ۵ و ۶ اصفهان پرداختند. نتایج حاصل از معادلات ساختاری آن‌ها نشان داد که تأثیر امنیت بر سرزندگی، بیشترین سطح معناداری را داشت. این امر بدین معناست که با بهبود امنیت، سرزندگی نیز افزایش می‌یابد. در ارتباط با شاخص سرزندگی، "کرمی و همکاران" (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای با عنوان "سنجش تأثیر کیفیت فضا بر سرزندگی پارک شهری: مطالعهٔ موردی پارک شورابیل اردبیل"، با هدف شناسایی ابعاد کیفیت فضایی مؤثر بر سرزندگی پارک‌های شهری، به تحلیل میزان اثرگذاری ابعاد مختلف فیزیکی و غیرفیزیکی فضا بر ارتقای سرزندگی پارک شورابیل اردبیل پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که بین ابعاد مختلف کیفیت فضایی محیط و سرزندگی پارک شورابیل ارتباط معناداری وجود دارد و ابعاد فعالیتی- عملکردی و اجتماع‌پذیری، بیشترین تأثیر را بر سرزندگی پارک‌ها دارند. "Grabalov& Nordh" (2022) در تحقیق "آیندهٔ گورستان‌های شهری به‌عنوان فضاهای عمومی: بینش‌هایی از اسلو و کپنهاگ"، که بر روی بیش از ۱۰۰۰ فضای عمومی شهری در کشورهای مختلف انجام شد، نشان دادند که چهار عامل اساسی: دسترسی و به‌هم‌پیوستگی، آسایش و تصویر ذهنی، استفاده‌ها و فعالیت‌ها، و اجتماع‌پذیری، تأثیر بسزایی در موفقیت فضاهای عمومی دارند. "Niu و همکاران" (۲۰۲۲) در پژوهش "تجزیه و تحلیل و ارزیابی سرزندگی فضای عمومی کوچک براساس مدل‌سازی مسیر انسان با استفاده از داده‌های ویدئویی"، با هدف ارزیابی فضای عمومی، بهینه‌سازی کیفیت و ریزنوسازی سایت، یک چارچوب سیستماتیک برای کمّی‌سازی سرزندگی در فضاهای عمومی کوچک، ارائه دادند. این چارچوب براساس مسیرهای ریزدانهٔ انسان استخراج‌شده از فیلم‌ها، برای ارزیابی کارآمدتر و دقیق‌تر سرزندگی انسان‌محور طراحی شده است. در این پژوهش، برای اولین‌بار یک روش کمّی‌سازی سرزندگی چندشاخصه پیشنهاد شده که شامل شاخص‌هایی مانند تعداد افراد، مدت زمان اقامت، سرعت حرکت، تنوع مسیر، و پیچیدگی مسیر است."Zheng و همکاران" (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان "سرزندگی فضای عمومی و تأثیرات عوامل محیطی در جوامع روستایی حومهٔ چین براساس دیدگاه گردشگران و ساکنان"، به این نتایج دست یافتند:

۱. تغییرات فصلی و تفاوت‌های توزیع فضایی در سرزندگی فضایی گردشگران وجود دارد، حال‌آنکه ساکنان در فضاهای عمومی ثابت متمرکز شده‌اند. ۲. سرزندگی فضای عمومی در جوامع روستایی برای گردشگران تحت‌تأثیر هفت عامل قرار دارد: دسترسی، صندلی‌ها، نسبت فضای سبز، امکانات تفریحی، مساحت آب، غنای گونه‌های گیاهی، و ترکیب رنگ گیاهان.

"Sepe" (2023) در پژوهش خود "ارزیابی مکان‌های انعطاف‌پذیر برای طراحی شهری تطبیقی"، با هدف تجزیه

و تحلیل مکان‌های متأثر از ریسک‌های متعدد و برنامه‌ریزی انعطاف‌پذیری آن‌ها با توجه به منابع فرهنگی و قابلیت زندگی، روشی پیشنهادی ارائه کرد. این روش با هدف ایجاد مکان‌های منعطف و سازگار، مطالعهٔ موردی فضای عمومی سیتادوکاله را بررسی می‌کند. در این پژوهش، بحران‌ها و کیفیت‌های فضاهای شهری گزارش شده است و مداخلات پروژه‌ای برای تبدیل خطرات به فرصت‌ها نشان داده می‌شود.

مبانی نظری

پارک به‌عنوان مکان سوم شهری

مفهوم مکان سوم در دهۀ ۱۹۷۰ برای اولین‌بار در حوزۀ ادبیاتِ نظریۀ علوم اجتماعی، مطرح شد. در آن زمان، بحث‌هایی پیرامون رشد و گسترش جامعه توده‌ای وجود داشت که با باوری خوشبینانه همراه بود: این ایده که با ظهور جامعه پساصنعتی، امکان طراحی ترکیبی از ویژگی‌های مادی و معنوی را در محیط‌های ساخته‌شده فراهم می‌کند تا حس سرزندگی و پویایی، در جامعه ایجاد شود.(Wexler & Oberlander,2017:5). جامعه‌ای که در آن دیگر اجتماعات بی‌معنا بودند و انسان صنعتی به‌منزلۀ یک الگو (پروتوتایپ) می‌بایست در آن حضور می‌یافت. به بیان دیگر، انسان دورۀ صنعتی در پی احیای مفهوم اجتماعات و شکل‌گیری آن ازطریقِ مفهوم مکان سوم بود (Felice & Amanda,2017:298). مکان سوم، به‌عنوان یکی از نهادهای اصلی حوزه‌های عمومی، مکانی است که "الدنبرگ" آن را پناهگاهی در مقابل خانه یا محل کار تعریف می‌کند؛ فضایی که مردم می‌توانند به‌طور منظم به آنجا مراجعه کنند و با دوستان، همسایه‌ها، همکاران و حتی غریبه‌ها ارتباط برقرار کنند (Bosson & Mehta,2010:790). همچنین، به مردم اجازه می‌دهد که نگرانی‌ها و دلواپسی‌های روزمره و معمول خود را کنار گذارند و به‌سادگی، از معاشرت و همراهی و ارتباط با افراد پیرامون‌شان لذت کافی را ببرند (نوری، ۱۳۹۸: ۶۱). الدنبرگ به فضای عمومی، واژۀ مکان سوم را نسبت می‌دهد؛ فضایی که در کنار خانه و محل کار قرار می‌گیرد و میزبان مراسمات شاد، غیررسمی، داوطلبانه و منظم افراد است. مکانی که زمینه‌ساز روابط اجتماعی افراد، تبادل خبرها و فکرها می‌باشد. پارک‌ها، خیابان‌های اصلی، بارها، کافه‌ها و دیگر مکان‌های سوم، باعث سرزندگی اجتماعی جوامع محلی می‌شوند. آن‌ها همچنین، بنیاد اصلی دموکراسی، تحولات اجتماعی و اجتماع‌پذیری شهری هستند. این مکان‌ها، کیفیت‌های اجتماعی را ازطریق فراهم کردن شرایط مناسب برای مهمان‌ها، ایجاد فضاهایی برای گردهمایی‌های سیاسی، تقویت رفتارهای مشارکتی و همکاری‌های عمومی، و ارائه حمایت‌های روانی به افراد و جوامع محلی، ارتقا می‌دهند (مدیری و داوودی، ۱۳۹۶: ۵۶۱).

با نگاهی اجمالی به فضاهای شهری جدید، به‌وضوح می‌توان دید که این فضاها نه‌تنها برای پیوند دادن مردم به جامعۀ محلی طراحی نشده‌اند، بلکه به‌گونه‌ای ساخته شده‌اند که آن‌ها را از جامعه جدا کرده و در مقابل آن محافظت می‌کنند. آنچنان این امر هدف‌گذاری شده که درحال‌حاضر تقریباً معنای ملاقات و شناخت یکدیگر کمرنگ شده است (کرمی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۴۱).

فضای عمومی شهری به‌عنوان مکان سوم و بستری برای برقراری رابطه انسان با اجتماع، در سال‌های اخیر مورد توجه جامعه‌شناسان، کارشناسان برنامه‌ریزی شهری و طراحان شهری قرار گرفته است. ایجاد پارک‌ها و فضاهای عمومی شهری نمونه‌هایی از این تلاش‌ها هستند. این فضاها، علاوه بر کارکردهای تعریف‌شده‌شان، نقش عمده‌ای در ایجاد و ارتقای اجتماع‌پذیری و سرزندگی ساکنان و شهروندان ایفا کرده‌اند و توانسته‌اند حلقۀ گمشده ارتباط بین مردم را تاحدی احیا کنند. همچنین، این فضاها تا اندازه‌ای ساکنان را از انزوا در خانه و فردگرایی رها ساخته و آن‌ها را به اجتماع بازگردانده‌اند (Chaudry,2023:60). با طرح این مطلب، باید پذیرفت که دیگر نمی‌توان به فضاهای عمومی همانند پارک‌های قرون گذشته نگاه کرد. آن پارک‌ها همچون دیگ‌های مذابی بودند که هرگونه شخصیت و فرهنگ را به‌عنوان یک ملت یکپارچه در خود ذوب می‌کردند. اما نیاز امروز، پدید آوردن فضاهایی است که بیشتر شبیه به یک کاسه سالاد عمل کنند؛ فضاهایی که در آن‌ها انسان‌ها و فرهنگ‌های مختلف، با نیازها و خواسته‌های متنوع و متفاوت، بتوانند هویت فردی خود را بیان کرده و درعین‌حال، در کنار یکدیگر وجود داشته باشند (Anita et al.,2022:81).

انعطاف‌پذیری: امروزه، شناخت فضاهای شهری و طراحی مناسب آن‌ها راهی برای رفع نیازهای متنوع هر شهروند است. در این زمینه، توجه به اصل انعطاف‌پذیری به‌عنوان عاملی پویا در ایجاد فضاهای شهری، می‌تواند شرایطی را فراهم کند که باعث شود فضاها فرصت‌های متعدد را برای عموم مردم فراهم آورند (چگنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۷). در معماری و طراحی محیط، منظور از واژۀ انعطاف‌پذیری، عمدتاً انعطاف‌پذیری فضایی و سازماندهی فضاهای انسان‌ساخت و تغییر در آن‌ها برای حصول شرایط جدید است (دوستوندی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۸). بااین‌حال، بعضی از محیط‌ها برای تأمین فعالیت‌های مختلف به‌آسانی قابل تغییرند (محسنی و خراباتی، ۱۴۰۰: ۶۹). با الهام از

مفهوم اکوسیستم منعطف، انعطاف‌پذیری به معنای توانایی یک سیستم یا جامعهٔ در معرضِ خطر برای مقابله با خطرات داخلی و خارجی و همچنین بازیابی تأثیر این تهدیدات در بازهٔ زمانی مشخص است. این فرایند شامل رفتارهای آزموده و کارآمد، حفظ ساختارها و عملکردهای بنیادی و ضروری، و تلاش برای ترمیم آن‌هاست (Sarvari, 2020: 19). انعطاف‌پذیری، توانایی یک سیستم برای درک تغییرات محیط و سپس پاسخ سریع و کارآمد به این تغییرات در بازهٔ زمانی مشخص می‌باشد. باید گفت انعطاف‌پذیر بودن یک فضای شهری، سبب می‌شود آن سیستم نسبت به تغییر، پاسخ‌گویی بهتری داشته باشد (فتاحی و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۷). مفهوم انعطاف‌پذیری در مرحلهٔ اولیه، تفکر فعّال در طراحی و چگونگی چیدمان فضاست که می‌تواند تغییراتی را در فضا ایجاد کند (چگنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۶). به‌طورکلی، انعطاف‌پذیری را می‌توان به‌عنوان رابط بین یک سیستم (فضای عمومی) و محیط خارجی آن در نظر گرفت، که در زمینهٔ مواجهه با عدم قطعیت، سطح پویایی سیستم و قابلیت تغییر و انطباق توانمند است (محسنی و خراباتی، ۱۴۰۰: ۸۱). این گواه بر این است که وقتی انعطاف وجود دارد، همیشه راه‌هایی برای رفع نیازها وجود دارد (فتاحی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۲). نکته مهمی که دربارهٔ فضای عمومی شهری باید در نظر گرفت این است که بدانیم این فضا بتواند پاسخ‌گوی نیازهای شهروندان مختلف باشد. درواقع این فضا با شکل‌گیری سبک زندگی جدید و وجود فرهنگ‌ها و ارزش‌های مختلف و نیز تفاوت در خلق و خو و دیدگاه افراد به وجود می‌آید. همچنین توجه به این نکته مهم است که آیا می‌توان مطمئن بود آنچه برای یک گروه در یک فضا مناسب است، مانعی در برابر رضایت و نیازهای گروه‌های دیگر نباشد (دوستوندی و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۱). "تایل و اشنایدر"، قابلیت خم شدن، تغییرپذیری، حساس نبودن به اصلاح یا تغییر، آمادگی و ظرفیت برای سازگاری با مقاصد یا شرایط مختلف، و همچنین آزادی از خشکی یا سفتی را انعطاف‌پذیری می‌دانند. انعطاف‌پذیری را می‌توان با سه مؤلفهٔ تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری و تغییرپذیری تعریف کرد (به‌نقل از: فلاح و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۳۸).

تنوع‌پذیری: قابلیت استفاده‌های مختلف از فضا در یک زمان یا زمان‌های مختلف، بدون تغییر در اندازه و ابعاد فضاست (محسنی و خراباتی، ۱۴۰۰: ۷۹). تنوع‌پذیری می‌تواند به‌عنوان مؤثرترین راه برای دستیابی به انعطاف‌پذیری در طراحی فضاهای عمومی در نظر گرفته شود. این ویژگی، با قابلیت تعویض کارکردها و تنوع عملکردها در بازه‌های زمانی مختلف، به‌راحتی می‌تواند زندگی روزمرهٔ مردم را با فضاهای عمومی تطبیق دهد (عینی‌فر، ۱۳۸۲: ۶۹؛ چگنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۹). (عینی فر،۱۳۸۲: ۶۹ و چگنی و همکاران،۱۳۹۹: ۵۹). ازجمله ویژگی‌های خاص این قابلیت، می‌توان به تنوع عملکردی و فعالیتی در یک فضا، شمولیت عملکردی، دسترسی آسان به فضاها، خلوت‌های فردی و جمعی (ناشی از تنوع فعالیت‌ها)، و بهره‌گیری مفید از فضای دسترسی برای تبدیل کارکردها، اشاره کرد (کیایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۰).

تطبیق‌پذیری: قابلیت هماهنگ شدن فضا با شرایط جدید مورد نیاز کاربر است، مشروط به اینکه تغییرات در مساحت و ابعاد مکان تغییری ایجاد نکند. این ویژگی، کلیهٔ تغییرات داخلی مکان و همچنین ترکیب فضاها را در بر می‌گیرد. زندگی روزمره و فصلی، با تنظیم روابط افقی و عمودی، و استفاده از فضاهای مختلف در ساعات گوناگون روز و در فصول متفاوت، امکان‌پذیر خواهد بود. به بیان دیگر، تطبیق‌پذیری فضا، امکان تطبیق فضا را با عملکردهای جدید فراهم می‌کند. در این میان، تشخیص و تمایز عملکردی فضا به‌منظور انتخاب حوزهٔ مناسب برای انجام فعالیت مورد نظر کاربر، یکی از مهم‌ترین مفاهیم مرتبط با این موضوع است. بدین معنا، در پیکره‌بندی فضایی، امکان تشخیص عرصه‌های مختلف ازسویِ شهروندان و کاربران می‌تواند به تطبیق‌پذیری کاربری با فضای مناسب آن کمک کند (کیایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۷؛ چگنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۰).

تغییرپذیری: مفهومی است که به افزایش، کاهش کمّی و تفکیک یا تجمیع فضاها اشاره می‌کند، به‌طوری که پس از گسترش، کاهش یا تغییر مساحت بنا، امکان بازگشت به طرح اولیه وجود دارد (عینی‌فر، ۱۳۸۲: ۷۳). درواقع، ویژگی‌های مؤلفهٔ تغییرپذیری به‌گونه‌ای است که در آن بیشتر به تغییر ابعاد فضا، تغییر عملکردی فضا، تقسیم‌پذیری فضا و تطبیق و همسان‌سازی آن با شرایط و نیازهای جدید در بازه‌های زمانی متغیر پرداخته می‌شود. همچنین، نسبت به سایر مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری این‌گونه به نظر می‌رسد که بیشترین تأثیر را بر کالبد طرح دارد (چگنی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۷). موارد مذکور در جدول ۱، به‌صورت خلاصه ارائه شده است.

اجتماع‌پذیری: استفاده از واژه‌های اجتماع‌پذیر و اجتماع‌گریز، بیانگر این مطلب است که توجه ما به کیفیت‌های فضایی معطوف می‌شود؛ کیفیت‌هایی که در آن مردم دور هم جمع می‌شوند یا از هم دور می‌شوند. همفری-اسموند برای اولین بار این واژه را همراه با رابرت سامر، زمانی که مدیر بیمارستانی در کانادا بود، تعریف کرد (Tahmasebi et al,2022:145). درواقع، ساختار اجتماعی، ارتباط و تعامل اجتماعی بین کاربران هر فضای عمومی و مشترک در معماری و شهرسازی، قابل دستیابی است. توانایی درگیر شدن در

تعامل با دیگران، چه در زندگی خصوصی و چه در زندگی عمومی و حرفه‌ای، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Link et al.,2022:971). وجود فضاهای عمومی با ویژگی‌های اجتماعی، تکمیل‌کنندهٔ مهمی در زمینهٔ امور اجتماعی مردم است. علاوه‌براین، اجتماعی شدن فضاهای عمومی، روحیهٔ وحدت و توسعهٔ فردیِ هر شهروند را بدون توجه به جنسیت، نژاد، قومیت، سن یا سطح اقتصادی-اجتماعی، پرورش می‌دهد. این موضوع، کلید رشد و رفاه شهرهاست (Dehnad et al.,2021:47). فضای عمومی، به‌عنوان فضایی که در دسترس همه گروه‌هاست، تعریف می‌شود. این فضا، آزادی عمل، مالکیت و حقوق زمانی را فراهم می‌کند. درواقع این فضا، مکانی است که شهروندان و کاربران می‌توانند با محدودیت کمتری نسبت به سایر مکان‌ها، وارد آن شوند. به‌طور کلی، بیشتر رویدادهایی که در این فضا رخ می‌دهند، ناخودآگاه و بدون برنامه‌ریزی قبلی هستند (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۵). مردم در این فضاها صحبت می‌کنند، حرکت می‌کنند، می‌نشینند و به یکدیگر نگاه می‌کنند. در واقع، این فضا مکانی برای تبادل ایده‌ها و اطلاعات و همچنین مکانی برای ساخت شبکه‌های اجتماعی است (رضوی‌نیا، ۱۳۹۶: ۱۷۱). کاربران این‌گونه مکان‌ها از فعالیت‌های غیرمنتظره لذت می‌برند. فعالیت‌هایی همچون: بازی با کودکان، پیاده‌روی با جوانان، گفت‌وگو با افراد مسن، استراحت در هنگام خستگی و راه رفتن زنان هنگام شب. در واقع، هیچ تفاوتی بین بینندگان وجود ندارد؛ همگی در میدان حاضرند و بخشی از مخاطبان و استفاده‌کنندگان چنین فضاهایی هستند. این‌گونه فضاها توسط یک سازمان عمومی برای تأمین منافع شهروندان تأسیس، اداره و مدیریت می‌شوند (شجاعی و پرتوی، ۱۳۹۴: ۹۷). جامعه‌پذیری که از تعامل اجتماعی ناشی می‌شود، یکی از نیازهای شهروندان است. پاسخگویی به این نیاز انسانی مستلزم وجود فضاها و قرارگاه‌هایی کالبدی است که در میان فضاهای عمومی و در مقیاس‌های متفاوت، از بیشترین ظرفیت در این زمینه برخوردار باشند (سبک‌خیز و شیعه، ۱۴۰۲: ۱۳۹). تفسیر فضای عمومی براساس نیازهای مردم همواره مورد توجه شهرسازان، برنامه‌ریزان و روان‌شناسان بوده است و بسیاری دراین‌باره اظهار نظر کرده‌اند. اگرچه کلماتی که این افراد به کار می‌برند متفاوت است، همهٔ آن‌ها در یک اصل مشترک هستند و آن، حضور مردم در مکان‌های عمومی و ایجاد فرصت‌هایی برای ملاقات و ارتباط بین شهروندان است (سیاوش‌پور و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۴۳).

درواقع، برای سازمان‌دهی فضاهای اجتماع‌پذیر، امکان ارتباط چهره‌به‌چهره ضروت دارد تا فاصله‌های اجتماعی کمتر شود. در مقابل، سازماندهی اجتماع‌گریز، منجر به محدود شدن تعاملات اجتماعی می‌شود. برای نمونه، نیمکت‌های پشت‌به‌پشت نمونه‌ای از یک سازماندهی اجتماع‌گریز هستند. بنابراین، باید از طراحی‌هایی که روابط چهره‌به‌چهره را در مکان‌های اجتماع‌پذیر تضعیف و حضور مردم را کمرنگ می‌کند، دوری کرد (Link et al., 2022: 967). برای بروز چنین رفتارهایی، باید تمایل قبلی نیز وجود داشته باشد. بدین معنا که قرارگاه‌ها و مکان‌های رفتاری باید در سطح پذیرش مردم باشند (علوی‌نسب اشکذری و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۲۷). در یک فضای عمومی به این دلیل که امکان ملاقات وجود دارد، فضا مورد استفادهٔ گروه‌های مختلف قرار می‌گیرد، و فضا به‌طور مستقیم در دسترس عموم قرار دارد، آن فضا شناخته‌شده به شمار می‌رود (ایمانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۵). فضاهای اجتماعی که منشأ زندگی روزمره هستند،

جدول ۱. عوامل تأثیرگذار بر انعطاف‌پذیری فضای عمومی

	معیار	زیرمعیار
مؤلفه انعطاف‌پذیری	تنوع‌پذیری (چندعملکردی)	تنوع عملکردی و فعالیتی در یک فضا
		شمولیت عملکردی
	تطبیق‌پذیری (جابجایی فصلی و روزانه)	مطابقت رفتاری
		تغییر و تنوع
		مطابقت زمانی
	تغییرپذیری (تفکیک و تجمیع)	تغییر ابعادی فضا
		تغییر عملکردی فضا
		تقسیم‌پذیری فضا

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

معمولاً چندمنظوره بوده و بسیاری از نیازهای کاربران را تأمین می‌کنند. این فضاها به ایجاد هماهنگی اجتماعی میان کاربران کمک می‌کنند (Sarraf Moayerre & Soheili, 2021: 70). جامعه‌پذیری در فضاهای عمومی مبتنی‌بر نیاز افراد به احساس تعلق و تعامل با یکدیگر است. این امر می‌تواند در فضاهای اجتماعی علاوه‌بر ایجاد آسایش فیزیکی باعث پیدایش اموری همچون تأیید هویت نقش، و احساس مالکیت و برابری درک‌شده در فضا شود (سبک‌خیز و شیعه، ۱۴۰۲: ۱۳۹). مؤلفه‌های فضاهای اجتماع‌پذیر مطابق با موارد ذیل، قابل بررسی است:

دوست‌پذیری: در این مؤلفه فضا باید به‌گونه‌ای طراحی شود که شهروند بتواند ارتباط خوبی با آن برقرار کند؛ فضا را همچون دوستی ببیند که قابلیت ارتباط دارد. این‌گونه ارتباط بین انسان و محیط، ما را بر آن می‌دارد تا فضا را همچون موجودی زنده تصور کنیم و هنگام طراحی یک فضای اجتماع‌پذیر، نحوهٔ برخورد خود را با محیط را تغییر دهیم. برخی صاحب‌نظران به عواملی اشاره کرده‌اند که می‌توانند به ما در دستیابی به دوست‌پذیری فضا کمک کنند. "شجاعی و پرتوی"، برای سنجش اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی، سه بُعد اجتماعی، کالبدی، و فعالیتی را در نظر گرفته‌اند. آن‌ها در این چارچوب، مؤلفه‌هایی مانند دسترسی، تسهیلات و خدمات، انعطاف‌پذیری، دوست‌پذیری، راحتی، حفاظت، حضور مردم در تمامی ساعات و ایام، و عدم ازدحام جمعیت را بررسی کرده‌اند (شجاعی و پرتوی، ۱۳۹۴: ۱۰۳).

فراغت‌پذیری: در این مؤلفه، فضا شرایطی را فراهم می‌کند تا بتوان در آن از زمان‌های فراغت خود به‌خوبی استفاده کرد. درواقع اگر فضا فراغت‌پذیر باشد، مخاطب بیشتری را به خود جذب می‌کند. صاحب‌نظران این حوزه عوامل متعددی را برای فراغت‌پذیری فضا مطرح کرده‌اند که در این پژوهش با عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار از آن‌ها یاد می‌شود. امروزه، این دیدگاه که فضای سبز تفریحی بر رفتار استفاده‌کنندگان از این فضا تأثیرگذار است و معیاری برای تنظیم رفتار می‌باشد، امری اجتناب‌ناپذیر است. درواقع، ازطریق برنامه‌ریزی و طراحی فضاهای جمعی فراغت‌پذیر که با طبیعت آمیخته‌اند، می‌توان به ارتقای اخلاقی و اجتماعی افراد جامعه کمک کرد. همچنین، تماس با طبیعت می‌تواند صدمات واردشده به هویت و شخصیت هر شهروند را جبران کند (Madanipour, 2000: 243).

حضورپذیری فضا: در این مؤلفه، امکان و شرایط حضور افراد در فضا مهیا می‌شود به‌گونه‌ای که فرد تمایل داشته باشد در این فضا حضور یابد. این شرایط را می‌توان امکانات فضا یا حتی احساساتی که فرد با آن در این فضا مواجه می‌شود، دانست. البته بیشتر نگاه ما معطوف به بُعد انسان و احساسات انسانی و شرایطی است که فرد در فضا با آن مواجه می‌شود. در این زمینه، عوامل تأثیرگذاری وجود دارند که صاحب‌نظران به آن‌ها اشاره کرده‌اند، و ما در این پژوهش از آن‌ها با عنوان مؤلفه‌های حضورپذیری در فضا یاد کرده‌ایم. فضاهای باز عمومی به الگوهای تعامل اجتماعی و قابلیت‌های فضای معماری و شهرسازیِ ساخته‌شده، اهمیت دو چندان می‌بخشند. پس هدف اولیه از طراحی چنین فضایی، جذب مردم به حضور در آن است چراکه این فضا بستری برای شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی می‌باشد (معروفی و بایزیدی، ۱۴۰۰: ۷۸). درواقع، اگر فضا بتواند توقعات عام و خاص شهروندان را برآورده کند، امکان حضور مردم در آن فراهم می‌شود. بنابراین، فضا باید شرایط اولیه‌ای مانند احساس امنیت را دارا باشد تا فرد در فضا حضور یابد (Madanipour, 2018: 1094).

جمع‌پذیری فضا: به مفهوم حضور حداکثری مردم در فضاست. این موضوع زمانی اتفاق می‌افتد که شرایط محیطی و فضایی برای چنین حضوری فراهم شده باشد. جمع‌پذیری فضا، شامل عواملی تأثیرگذار است که صاحب‌نظران در تحقیقات و پژوهش‌های خود به بررسی آن‌ها پرداخته‌اند. ما نیز از این مفاهیم و عوامل تأثیرگذار برای درک بهتر جمع‌پذیری فضا استفاده کرده‌ایم. فضای جمعی مشترک به‌عنوان فضایی که در دسترس همهٔ اقشار جامعه است و آزادی عمل، مالکیت موقت و حق استفادهٔ موقت را به افراد ارائه می‌دهد، تعریف می‌شود (Francis, 2012: 403).

دل‌پذیری فضا: بدین معناست که فرد پس از حضور در فضا، احساس آرامش کند. علاوه‌براین، فضا ازلحاظ محیطی شرایطی را فراهم کند تا شهروند از حضور در آن، احساس آرامش و دل‌پذیری را دریافت کند. برای دستیابی به چنین هدفی، عوامل تأثیرگذار بر فضا را تعریف کردیم. با توجه به نظرات صاحب‌نظران در این زمینه، می‌توان به عواملی مانند هماهنگی، مناظر طبیعی، خاطره‌انگیزی مکان، و احساس هویت مکانی اشاره کرد (شهابیان و پیرایه‌گر، ۱۳۹۲: ۳۶۶). از دیدگاه صاحب‌نظران، در فرایند ایجاد چنین فضاهایی، شرایطی برای برقراری ارتباط بین مردم و تمایل به گفت‌وگو میان آن‌ها فراهم می‌شود. این امر به جذب جمعیت و اجتماع‌پذیری فضا کمک می‌کند (شریفیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۱۹).

قرائت‌پذیری فضا: به معنای خوانایی و شناختن شهروندان ازطریقِ حضور در فضا به‌وسیلهٔ مسیرها و همچنین اجزایی است که در آن فضا قرار دارند. به‌گونه‌ای که شهروند پس از حضور در فضا احساس گنگی و پیچیدگی در نحوهٔ استفاده از آن را نداشته باشد. به‌راحتی بتواند در آن فضا جدا از بهره‌برداری، به تعریف و همچنین معرفی آن به دیگران بپردازد (Sarraf

(Moayerre& Soheili,2021:65). موارد مذکور در جدول ۲ به‌صورت خلاصه ارائه شده است.

سرزندگی

سرزندگی را می‌توان به‌عنوان توانایی یک مکان برای ارائه فعالیت‌های متنوع به کاربران (با جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) به‌منظور تنوع بخشیدن به فعالیت‌ها و تعاملات اجتماعی، به‌گونه‌ای تعریف کرد که ایمنی، برابری و راحتی را برای همه تضمین کند (دادپور، ۱۳۸۹: ۳۷). سرزندگی، به مفهوم تنوع فعالیت‌ها در عرصهٔ همگانی و سازگاری آن با فضاهای همسایگی در چارچوب نظامی از قرارگاه‌های رفتاری است. درواقع در این حالت برخی از شاخص‌های شناسایی محیط‌های سرزنده شامل میزان تراکم افراد پیاده در محل، تعداد، تنوع و ماهیت قرارگاه‌های رفتاری موجود، وجود فعالیت‌های موسمی، تنوع استفاده‌کنندگان (زن، مرد، جوان، کودک و معلول)، تنوع فرم و رنگ در منظر شهری و مواردی ازاین‌دست می‌شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷۷). به عبارت دیگر، سرزندگی با کیفیت کلی طراحی شهری برابر است. ویژگی‌های محیطی با مجموعه‌ای از ویژگی‌های فیزیکی و غیرکالبدی و سیستم‌های سازمانی، امکان زندگی شاد را برای شهروندان فراهم می‌کنند (گلکار، ۱۳۸۶: ۱۱۷). فضاهای باز شهری بدون این امکانات، به

جدول ۲. عوامل تأثیرگذار بر اجتماع‌پذیری فضای عمومی

مؤلفه	بُعد	معیار	زیرمعیار
اجتماع‌پذیری فضای عمومی	فعالبتی و عملکردی (بعد رفتاری و عمل‌گرا)	دوست‌پذیری فضا	دیدار با دوستان و آشنایان
			حضور شبانه مردم
			عدم ازدحام جمعیت
			تعلق اجتماعی
		فراغت‌پذیری فضا	بازی‌پذیری
			حضور در تمامی ساعات و ایام
			تسهیلات و خدمات
		حضورپذیری	احساس امنیت در مقابل جرائم
			شمولیت حضور
			نبود خطرات، سموم و بیماری
	عینی و ذهنی (بُعد ادراکی و تجربی)	جمع‌پذیری فضا	ایجاد فضاهای صمیمی مقیاس کوچک
			امکان حضور جمعی
		دل‌پذیری فضا	هماهنگی
			منظر طبیعی
			خاطره‌انگیزی مکان
			احساس هویت مکانی
		قرائت‌پذیری فضا	قرائت‌پذیری و خوانایی و نداشتن احساس گنگی
			نشانه‌گذاری و تعریف مسیرها و ورودی‌ها
			حضور و رفت‌وآمد در کنج‌ها و فضاهای رهاشده
			حمل و نقل شهری
			دسترسی پیاده

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

مناطق مرده تبدیل می‌شوند. ازاین‌رو در اینجا سرزندگی بنابر میزان سازگاری بین محیط و فعالیت‌هایی نظیر ملاقات با دیگران و تماشای مردم تعریف می‌شود (Dehnad et at al.,2021:48). "مونتگومری" در تعریف سرزندگی به این نکته‌ها اشاره می‌کند: حضور بسیاری از شهروندان داخل و اطراف فضای عمومی در تمامی زمان‌های شبانه‌روز، امکانات، تعداد رویدادهای فرهنگی و جشن‌ها در سال، و حضور زندگی خیابانی فعّال. به‌طور کلی، اعتقاد بر این است که خیابان سرزنده به ساکنان احساس سرزندگی و سلامت می‌دهد (Jalaladdin & Oktay, 2012:667). "چارلز لندری" سرزندگی را جداگانه تعریف می‌کند؛ پویایی، انرژی و پتانسیل شهر است که باید با هدف دیدن زندگی هدایت شود. به عقیده وی، اشکال سرزندگی عبارتند از: سرزندگی اجتماعی، سرزندگی محیطی، سرزندگی اقتصادی، و سرزندگی فرهنگی (Rastegar et at al.,2014:363). مؤلفه‌های سرزندگی در موارد ذیل قابل بررسی است.

سرزندگی زیست‌محیطی: سرزندگی محیطی، واقعیتی عینی است که در مشاهدهٔ هر فرد به چشم می‌آید، به عبارت دیگر محیط، توصیفی از واقعیت موجود یک فضای عمومی است. در این توصیف، جدا از تصویری که به‌واسطهٔ تجربیات فرد مشاهده‌کننده در ذهن آن نقش می‌بندد، خود فرد هم باید از محیط و طبیعت درک داشته باشد. این موضوع با کیفیت اصوات و بو و همچنین آسایش اقلیمی شهروند، که با حضور در فضا آن‌ها را لمس خواهد کرد، در یک راستاست و برای رسیدن به سرزندگی محیطی خواهد بود (موسوی و همکاران، ۱۳۹۵: ۵).

سرزندگی اجتماعی: سرزندگی، امکان برقراری برخوردها و تعاملات مفید بین افراد و تماشا کردن دیگران است. پویایی و احساس زنده بودن شهر را می‌توان در گرو فضاهای عمومی شهری پیچیده، متراکم و پرازدحام دانست. در این زمینه می‌توان به آثار مثبت اجتماعی و روانی عاطفی این‌گونه فضاها اشاره کرد (Haines-Young & Potschin,2010:115). رسالت فضاهای عمومی سرزنده، افزایش سرمایهٔ اجتماعی در جوامع در بستر تعاملات اجتماعی سازمان‌یافته، تصادفی و مراودات اجتماعی است. چنانچه فضایی بتواند به این درجه از مطلوبیت برسد و برای شهروندان مطلوب باشد، در گام بعدی می‌تواند دارای کارکردهای خاص اجتماعی و در نتیجه برخورداری از سرزندگی اجتماعی باشد (حسین‌زاده و صفرعلی‌زاده، ۱۳۹۹: ۸۴). شمولیت فعالیتی مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سرزندگی اجتماعی، در فضاهای شهری است (Chuang et at al.,2022:837).

سرزندگی کالبدی: تنوع و گوناگونی در فضا جهت تطابق با محیط و عملکرد در زمان‌های مختلف مؤثر است. این گوناگونی می‌تواند در تعداد، اندازه و مساحت، شکل و فرم، رنگ و ... باشد (صفری شیخ‌علی کلایه و ترابی، ۱۴۰۱: ۳۲۱). تنوع تجربهٔ فضا دلالت بر ویژگی‌های محیطی مکان دارد که واجد فرم‌ها، استفاده‌ها و معانی گوناگونی باشد. هدف از تنوع، تنوع بصری و تنوع فضایی است که سبب افزایش حق انتخاب شهروند در فضا می‌شود (مصلی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۷۹). هراندازه رویدادهای درونِ فضاهای عمومی متنوع‌تر باشد، میزان جذب فعالیت‌ها و گروه‌های متنوع‌تر در زمان‌های متفاوت بیشتر است. به‌دلیل این امر، شهروندان در این فضا بیشتر تحرک و فعالیت دارند و جزئیات بیشتری را درک می‌کنند. همچنین، میزان حضور در چنین فضاهایی بیشتر خواهد شد (قربانی و صفری، ۱۳۹۹: ۳).

سرزندگی فعالیتی: سرزندگی فعالیتی به نوعی از فعالیت‌ها و رویدادهایی گفته می‌شود که در فضا رخ می‌دهند. فضاهای عمومی باید در طول روز و شب از توازن فعالیتی برخوردار باشند. با پراکنده کردن و توزیع مناسب کاربری‌های متنوع می‌توان بیشترین زمان فعال را برای یک فضای عمومی طراحی کرد (Sarvari,2020:23). موضوع مهم در طراحی یک فضای عمومی با کاربری مختلط، مکان ساختن آن است. بهترین تعریف دربارهٔ مکان ساختن یک فضا، ایجاد مناطق پر جنب‌وجوش و دوستانه برای شهروندان است که تکمیل‌کنندهٔ آن‌ها، کاربری‌های مختلف موجود در فضا می‌باشد (اسمعیل‌پور و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵). تعداد زیاد ساختمان‌های تجاری در این مکان با کاربری‌های شبانه‌روزی، سبب حضور مستمر افراد می‌گردد (سیادتی و همکاران، ۱۳۹۳)، (جدول ۳).

روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر ازلحاظِ ماهیت، از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی است، ازلحاظِ زمانی، جزء تحقیقات مقطعی آینده‌نگر محسوب می‌شود، و ازلحاظِ هدف، در زمرهٔ تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. همچنین، ازنظرِ فرایند، این پژوهش با روش کمّی انجام شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات اولیه در این پژوهش، مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی، و همچنین پرسش‌نامه‌ای مبتنی‌بر بررسی تأثیر نقش انعطاف‌پذیری (با مؤلفه‌های تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری و تغییرپذیری) بر رابطهٔ بین سرزندگی (با مؤلفه‌های زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی و کالبدی) و اجتماع‌پذیری (با مؤلفه‌های دوست‌پذیری فضا، فراغت‌پذیری فضا، حضورپذیری فضا، جمع‌پذیری، دل‌پذیری فضا و قرائت‌پذیری فضا) مطابق با مدل عملیاتی پژوهش است.

جامعه آماری در این تحقیق، شهروندانی هستند که از پارک ملل شهر ساری استفاده می‌کنند. به‌صورت تصادفی، ۴۶۴ نفر از این شهروندان به پرسش‌های پژوهش پاسخ دادند. در نهایت، پس از جمع‌آوری داده‌های پرسش‌نامه و با توجه به مدل مفهومی ارائه‌شده، از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری، روابط بین شاخص‌ها و سازه‌های پژوهش و همچنین ضریب تأثیر هریک از آن‌ها مشخص شد. برای سنجش این امر، از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. تحلیل مسیر ازطریق نرم‌افزار

جدول۳. عوامل تأثیرگذار بر سرزندگی فضای عمومی

	معیار	زیرمعیار
مؤلفه سرزندگی	سرزندگی زیست‌محیطی	وجود آسایش اقلیمی
		درک طبیعت
		کیفیت بو
		کیفیت اصوات
	سرزندگی فعالیتی	تنوع و اختلاط کاربری‌ها
		تجاری‌های خرد و فعال
		تنوع فعالیتی
	سرزندگی اجتماعی	تعاملات اجتماعی سازمان‌یافته
		تعاملات اجتماعی تصادفی
		شمولیت فعالیتی
	سرزندگی کالبدی	جذابیت و دعوت‌کنندگی
		تنوع بصری
		تنوع فضایی

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

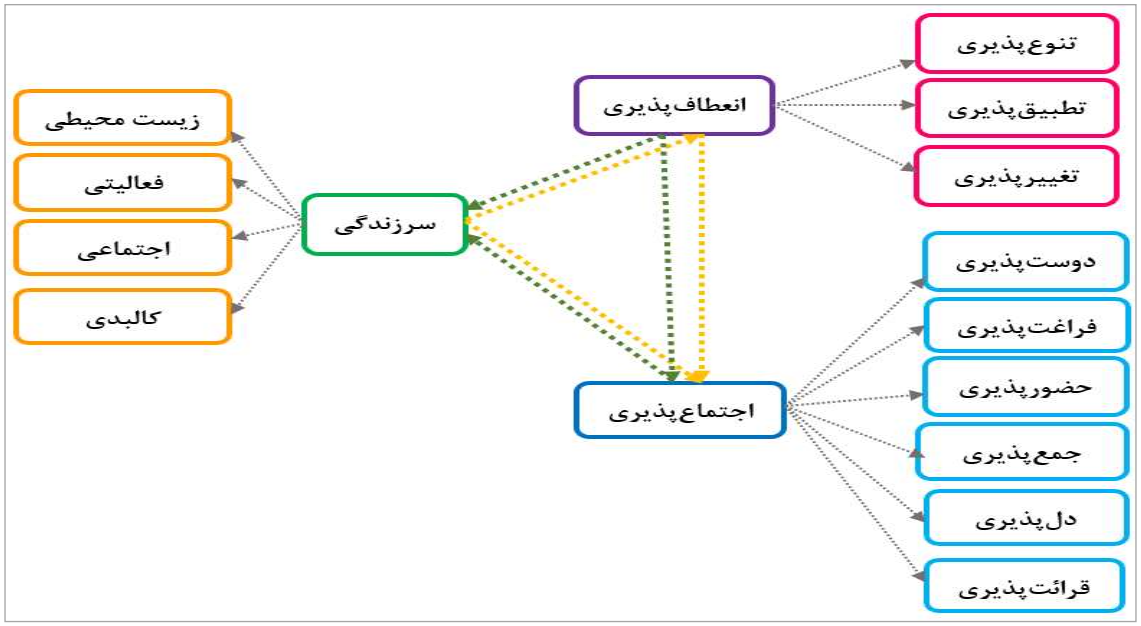

شکل۱. مدل عملیاتی پژوهش (نگارندگان، ۱۴۰۲)

LISREL انجام شد. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسش‌نامهٔ محقق‌ساخته بهره گرفته شد که متناسب با جامعهٔ آماری تنظیم، طراحی و توزیع شد. این پرسش‌نامه دو بخش داشت: ۱. اطلاعات فردی (جنسیت، تأهل، سن، وضعیت اقتصادی و وضعیت اشتغال)، ۲. سؤالات بسته. از کل ۴۳ پرسش، ۸ پرسش مربوط به سرزندگی، ۱۳ پرسش مربوط به انعطاف‌پذیری و ۲۲ پرسش مربوط به اجتماع‌پذیری بود. برای طراحی این سؤالات، از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت استفاده شد. پایایی پرسش‌نامه ازطریقِ ضریب هم‌بستگی آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار آن ۰٫۹۲۳ به دست آمد. چون این مقدار بیشتر از ۰/۷ است، پرسش‌نامه از پایایی خوبی برخوردار است. به‌منظور بررسی روایی محتوای پرسش‌نامه، از نظر متخصصان استفاده و برای ارزیابی روایی سازه، از روش تحلیل عاملی بهره گرفته شد. ضریب KMO برای این تحلیل ۰/۸۸۶ به دست آمد و چون مقدار معنی داری آن ۰/۰۰۰۱ است، معنی‌داری آن در سطح $p< ۰/۰۱$ تأیید شد.

معرفی نمونهٔ مطالعاتی پژوهش

پارک ملل ساری حاصل یک پروژه صد روزه است که در سال ۱۳۹۳ به بهره‌برداری رسید. به‌دلیل امکانات تفریحی متنوع و محیط متفاوتی که دارد، این پارک در فهرست محبوب‌ترین مناطق دیدنی و توریستی شهر ساری قرار گرفته است. یکی دیگر از دلایل محبوبیت این پارک در میان گردشگران و بومیان، قرارگیری آن در قسمت غربی رودخانه تجن است. این موقعیت مکانی باعث شد پس از افتتاح، این مجموعه با استقبال چشم‌گیری ازسوی گردشگران مواجه شود. درواقع، فاز اول بوستان که در کنار رودخانه تجن قرار دارد، با مساحت ۳۵ هکتار و طول ۲ کیلومتر در حاشیهٔ غربی رودخانه است. اما چرا نام این مجموعهٔ تفریحی "پارک ملل" است؟ یکی از دلایل اصلی این نام‌گذاری، قرارگیری پرچم اکثر کشورها در قسمت ورودی پارک است. همچنین، این مجموعهٔ تفریحی به‌عنوان بزرگ‌ترین و زیباترین مجموعهٔ تفریحی شمال کشور شناخته می‌شود. دلیل انتخاب پارک ملل به‌عنوان نمونهٔ مطالعاتی پژوهش، این است که اکثر تجمعات مردمی در آن شکل می‌گیرد و از اجتماع‌پذیری بالاتری نسبت به سایر پارک‌های شهر برخوردار است. این پارک همچنین، محلی برای گردهمایی اجتماعیِ ارگان‌های دولتی است. برای مثال، رویدادهایی مانند جشن‌های محلی، راهپیمایی‌ها و موارد مشابه در این مکان برگزار می‌شوند. علاوه‌براین، مردم برای گذران اوقات فراغت پس از فعالیت‌های روزمره و همچنین ورزش کردن در ایام تعطیل، به این پارک می‌آیند. وجود فضای بازی برای کودکان باعث شده است که حضور خانواده‌ها در این پارک افزایش یابد. همچنین، نیمکت‌ها و صندلی‌های کافی، حضور سالمندان را در این مکان بیشتر کرده است. بااین‌حال، دور بودن پارک از مرکز شهر و عدم دسترسی مناسب به حمل‌ونقل عمومی، سبب شده است که آمدن افراد به این پارک کمتر از حد انتظار باشد. گرچه ارتباط مناسب بین فضاهای موجود در پارک و تنوع امکانات ارائه‌شده، توانسته است نیازهای متنوع مردم را تا حد زیادی برطرف کند. اما تنوع امکانات و فضاها، حضور و مشارکت مردم را افزایش می‌دهد. ضمن اینکه، عملکردهای متنوع و قابلیت تغییر فضاها برای استفاده‌های گوناگون، از عوامل انعطاف‌پذیری پارک ملل محسوب می‌شود. در تابستان‌های گرم، مردم از خانه‌ها بیرون می‌آیند و عصرانهٔ خود را در کنار خانواده در فضای پارک، میل می‌کنند. دراین‌راستا، گستردگی فضای سبز و پارکینگ‌های مناسب آن، جواب‌گوی نیازهای مردم است. درواقع، فعالیت‌های ساده‌ای مانند پیاده‌روی، گفت‌وگو و نوشیدن چای یا قهوه در کنار رستوران‌ها و ساختمان‌های عمومی، فضایی پویا و زنده را برای پارک ملل ایجاد کرده‌اند. در چنین فضاهایی، افراد بیشتر از محیط بازدید می‌کنند و به‌دنبال تفریح، شادی، لذت، ورزش، بازی و فعالیت‌هایی ازاین‌دست هستند. به‌واسطهٔ پل کابلی که رویِ رودخانه تجن قرار گرفته است و همچنین سدّ پلاستیکی احداث‌شده در آن، فضایی دل‌انگیز برای بازدیدکنندگان پارک پدید آمده است. متأسفانه، به‌دلیل خشک‌سالی و مدیریت نادرست در ذخیره‌سازی آب، رودخانه تجن به‌تدریج رو به خشکی رفته و این پتانسیل ارزشمند درحال نابودی است (شکل ۲).

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

شرکت کنندگان در نظرسنجی این مطالعه، ۴۶۴ نفر بودند. اطلاعات جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان بررسی شد. درصد و فراوانی آن‌ها در جدول ۴ دیده می‌شود.

یافته‌های استنباطی

آزمون میانگین

شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۵، دیده می‌شود. پارک ملل ازلحاظِ اجتماع‌پذیری و انعطاف‌پذیری دارای سطحی متوسط است و ازلحاظِ سرزندگی در وضعیت ضعیفی قرار دارد. هرگاه مقدار قدرمطلق این شاخص‌ها کمتر از ۱/۹۶ باشد، توزیع داده، نرمال است.

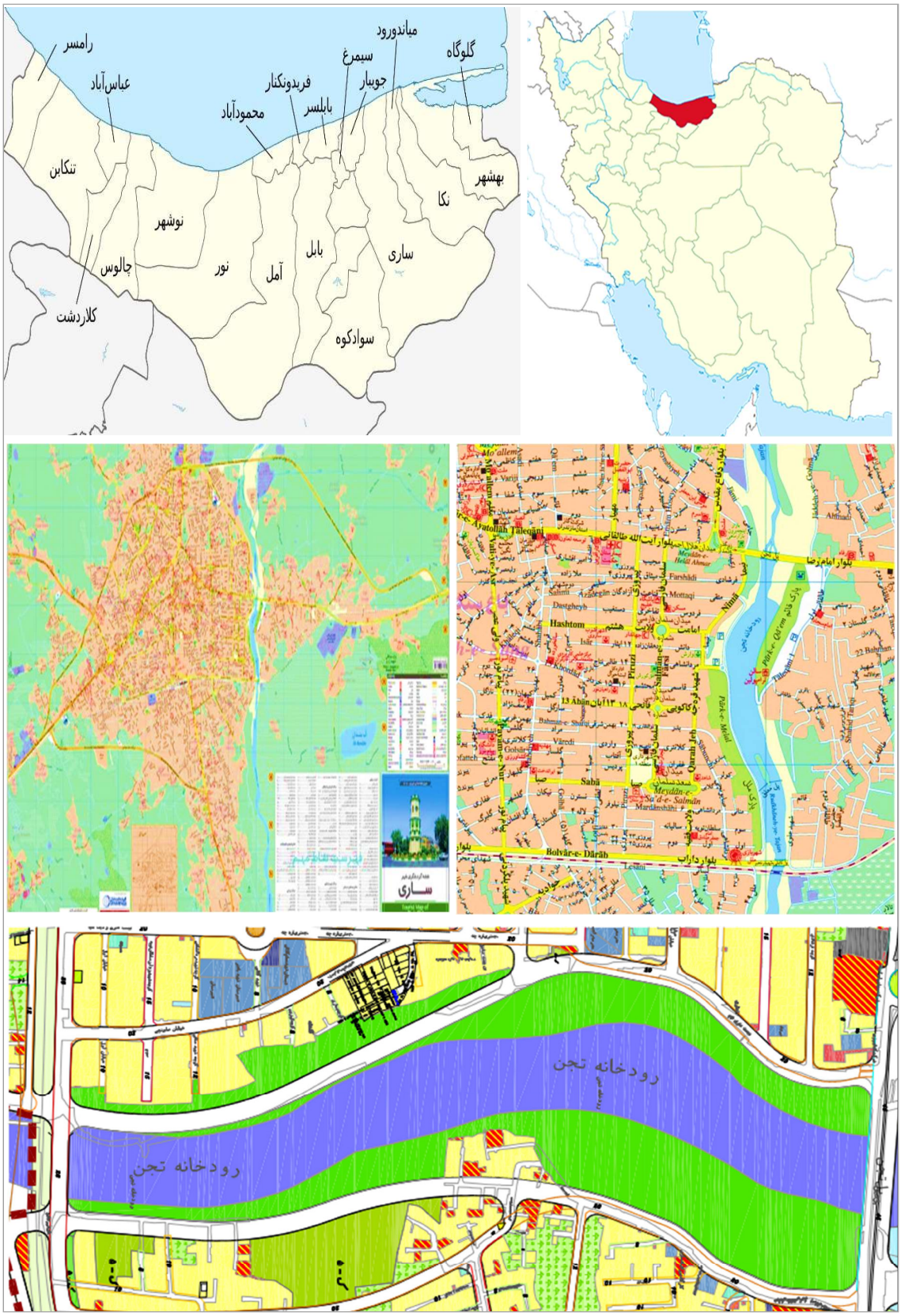

شکل۲. موقعیت نمونهٔ پژوهش در شهر ساری، موقعیت شهر ساری در استان و کشور (نگارندگان، ۱۴۰۲)

بررسی هم‌بستگی میان مؤلفه‌ها

آزمون فرضیه‌ها ازطریقِ هم‌بستگی پیرسون و رگرسیونِ چندگانه به شیوهٔ هم‌زمان انجام شد. نتایج ضریب هم‌بستگی در جدول۶ نشان می‌دهد، اگر دوست‌پذیری افزایش پیدا کند، مؤلفه‌های تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری، تغییرپذیری، فراغت‌پذیری، حضورپذیری فضا، جمع‌پذیری، دل‌پذیری فضا، قرائت‌پذیری فضا، زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی، و کالبدی افزایش می‌یابند و در نتیجه، اجتماع‌پذیری افزایش پیدا می‌کند. در این میان، میزان ارتباط بین مؤلفه‌های فراغت‌پذیری، دل‌پذیری، جمع‌پذیری با دوست‌پذیری از سایر مؤلفه‌ها بیشتر است.

جدول۴. فراوانی و درصد شرکت‌کنندگان براساس اطلاعات جمعیت‌شناختی

متغیر	سطح	فراوانی (درصد)	متغیر	سطح	فراوانی (درصد)
جنسیت	زن	(۵۰)۲۳۲	وضعیت تأهل	مجرد	(۵۰/۴)۲۳۴
	مرد	(۵۰)۲۳۲		متأهل	(۴۹/۶)۲۳۰
سن	۱۵-۲۵	(۲۶/۹)۱۲۵	وضعیت اقتصادی	پایین	(۲۶/۱)۱۲۱
	۲۵-۳۵	(۲۲/۴)۱۰۴		متوسط	(۴۴/۶)۲۰۷
	۳۵-۴۵	(۲۶/۷)۱۲۴		بالا	(۲۹/۳)۱۳۶
	۴۵به بالا	(۲۳/۹)۱۱۱			
شغل	درحال تحصیل	(۲۴/۱)۱۱۲	شغل	آزاد	(۳۰/۴)۱۴۱
	خانه‌دار	(۱۴/۴) ۶۷		بازنشسته	(۹/۱)۴۲
				کارمند	(۲۲)۱۰۲

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

جدول۵. میانگین شاخص‌های انعطاف‌پذیری، سرزندگی و اجتماع‌پذیری

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
دوست‌پذیری	۳/۴۹	۰/۸۹	-۰/۸۶	-۰/۲۹
فراغت‌پذیری	۳/۳۱	۰/۹۸	-۰/۵۶	-۰/۸۰
حضورپذیری	۲/۵۸	۰/۹۶	۰/۴۲	-۰/۸۶
جمع‌پذیری	۳/۵۵	۰/۹۸	-۰/۸۹	-۰/۲۵
دل‌پذیری	۳/۳۵	۰/۸۷	-۰/۵۵	-۰/۶۷
قرائت‌پذیری	۲/۹۳	۰/۸۱	-۰/۰۶	-۰/۷۹
کل (اجتماع‌پذیری)	۳/۱۷	۰/۷۳	-۰/۵۲	-۰/۵۳
تنوع‌پذیری	۲/۸۰	۰/۹۸	-۰/۷۱	-۰/۸۲
تطبیق‌پذیری	۳/۲۰	۰/۹۳	-۰/۴۴	-۰/۸۵
تغییرپذیری	۲/۹۷	۱/۰۴	-۰/۲۷	-۱/۰۲
کل (انعطاف‌پذیری)	۳/۰۱	۰/۸۷	-۰/۳۸	-۰/۷۸
زیست‌محیطی	۲/۷۶	۰/۹۱	۰/۲۵	-۰/۸۹
فعالیتی	۲/۸۰	۰/۹۰	۰/۱۱	-۰/۷۸
اجتماعی	۳/۰۳	۰/۸۴	-۰/۲۴	-۰/۷۲
کالبدی	۲/۹۲	۰/۸۶	-۰/۰۸	-۰/۹۲
کل (سرزندگی)	۲/۸۶	۰/۷۶	۰/۳۱	-۰/۷۷

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

پیش‌بینی مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری توسط مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری

بنابر مطالب جدول۷، نتایج رگرسیون چندگانه به شیوهٔ هم‌زمان نشان داد، شاخص انعطاف‌پذیری، ۰/۳۶ درصد از دوست‌پذیری، ۰/۵۵ درصد از فراغت‌پذیری، ۰/۴۳ درصد از حضورپذیری، ۰/۳۸ درصد از جمع‌پذیری، ۰/۴۹ درصد از دل‌پذیری، ۰/۵۹ درصد از قرائت‌پذیری را پیش‌بینی می‌کند.

جدول۶. ماتریس هم‌بستگی بین مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری، انعطاف‌پذیری و سرزندگی

ردیف	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
۱	دوست پذیری															
۲	فراغت پذیری	۰/۷۱**														
۳	حضورپذیری	۰/۲۸**	۰/۴۳**													
۴	جمع پذیری	۰/۶۷**	۰/۶۷**	۰/۳۲**												
۵	دلپذیری	۰/۷۱**	۰/۷۳**	۰/۴۴**	۰/۷۲**											
۶	قرائت‌پذیری	۰/۴۸**	۰/۶۰**	۰/۷۳**	۰/۵۳**	۰/۶۳**										
کل	اجتماع‌پذیری	۰/۸۰**	۰/۸۵**	۰/۶۷**	۰/۷۸**	۰/۸۷**	۰/۸۴**									
۷	تنوع پذیری	۰/۴۳**	۰/۵۷**	۰/۶۳**	۰/۴۴**	۰/۵۳**	۰/۶۷**	۰/۶۸**								
۸	تطبیق پذیری	۰/۵۷**	۰/۷۰**	۰/۴۹**	۰/۶۱**	۰/۶۷**	۰/۶۶**	۰/۷۷**	۰/۶۱**							
۹	تغییر پذیری	۰/۵۳**	۰/۶۶**	۰/۵۵**	۰/۵۱**	۰/۶۰**	۰/۷۰**	۰/۷۴**	۰/۶۶**	۰/۷۰**						
کل	انعطاف‌پذیری	۰/۵۹**	۰/۷۳**	۰/۶۲**	۰/۶۰**	۰/۶۹**	۰/۷۶**	۰/۸۳**	۰/۸۲**	۰/۸۹**	۰/۹۱**					
۱۰	زیست محیطی	۰/۳۱**	۰/۴۲**	۰/۷۵**	۰/۳۶**	۰/۵۰**	۰/۶۸**	۰/۶۴**	۰/۵۸**	۰/۴۸**	۰/۵۴**	۰/۶۰**				
۱۱	فعالیتی	۰/۴۶**	۰/۵۹**	۰/۶۲**	۰/۴۳**	۰/۵۳**	۰/۶۸**	۰/۶۹**	۰/۶۱**	۰/۶۳**	۰/۶۶**	۰/۷۲**	۰/۶۲**			
۱۲	اجتماعی	۰/۵۰**	۰/۵۹**	۰/۶۲**	۰/۵۴**	۰/۶۰**	۰/۶۷**	۰/۷۳**	۰/۶۰**	۰/۶۵**	۰/۶۰**	۰/۷۰**	۰/۶۳**	۰/۶۸**		
۱۳	کالبدی	۰/۵۰**	۰/۶۱**	۰/۵۸**	۰/۴۸**	۰/۵۹**	۰/۶۵**	۰/۷۱**	۰/۵۷**	۰/۶۳**	۰/۶۷**	۰/۷۲**	۰/۶۱**	۰/۷۰**	۰/۷۰**	
کل	سرزندگی	۰/۵۰**	۰/۶۳**	۰/۷۶**	۰/۵۱**	۰/۶۴**	۰/۷۸**	۰/۸۰**	۰/۶۹**	۰/۶۸**	۰/۷۱**	۰/۷۸**	۰/۸۶**	۰/۸۶**	۰/۸۶**	۰/۸۶**

* سطح معناداری کمتر از ۵ درصد، ** سطح معناداری کمتر از ۱ درصد، تعداد نمونه: ۴۶۴

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

جدول۷. واریانس و رگرسیونی مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری بر مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری

متغیر ملاک		SS	df	MS	F	P	R	R^2	adj R^2	Std.E
دوستپذیری	رگرسیون	۲۱۴۱/۱۹۷	۳	۷۱۳/۷۳۲	۸۷/۶۸۱	۰/۰۰۱	۰/۶۰۳	۰/۳۶۴	۰/۳۶۰	۲/۸۵۳
	باقی مانده	۳۷۴۴/۴۵۶	۴۶۰	۸/۱۴۰						
	کل	۵۸۸۵/۶۵۳	۴۶۳							
فراغت‌پذیری	رگرسیون	۲۲۶۶/۴۸۳	۳	۷۵۵/۴۹۴	۱۹۲/۳۲۰	۰/۰۰۱	۰/۷۴۶	۰/۵۵۶	۰/۵۵۴	۱/۹۸۲
	باقی مانده	۱۸۰۷/۰۲۶	۴۶۰	۳/۹۲۸						
	کل	۴۰۷۳/۵۰۹	۴۶۳							
حضورپذیری	رگرسیون	۱۶۹۷/۴۶۱	۳	۵۶۵/۸۲۰	۱۲۰/۹۵۴	۰/۰۰۱	۰/۶۶۴	۰/۴۴۱	۰/۴۳۷	۲/۱۶۳
	باقی مانده	۲۱۵۱/۸۶۵	۴۶۰	۴/۶۷۸						
	کل	۳۸۴۹/۳۲۵	۴۶۳							
جمع‌پذیری	رگرسیون	۶۸۹/۷۲۱	۳	۲۲۹/۹۰۷	۹۷/۰۱۶	۰/۰۰۱	۰/۶۲۳	۰/۳۸۸	۰/۳۸۴	۱/۵۳۹
	باقی مانده	۱۰۹۰/۱۰۶	۴۶۰	۲/۳۷۰						
	کل	۱۷۷۹/۸۲۸	۴۶۳							
دلپذیری	رگرسیون	۲۸۵۴/۸۷۱	۳	۹۵۱/۶۲۴	۱۵۲/۳۱۵	۰/۰۰۱	۰/۷۰۶	۰/۴۹۸	۰/۴۹۵	۲/۵۰۰
	باقی مانده	۲۸۷۳/۹۵۴	۴۶۰	۶/۲۴۸						
	کل	۵۷۲۸/۸۲۵	۴۶۳							
قرائت‌پذیری	رگرسیون	۴۶۱۰/۶۵۶	۳	۱۵۳۶/۸۸۵	۲۲۶/۴۰۶	۰/۰۰۱	۰/۷۷۲	۰/۵۹۶	۰/۵۹۴	۲/۶۰۵
	باقی مانده	۳۱۲۲/۵۶۶	۴۶۰	۶/۷۸۸						
	کل	۷۷۳۳/۲۲۲	۴۶۳							

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

همچنین بنابر جدول۸، ضرایب بتا برای رگرسیون مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری بر روی دوست‌پذیری فضا، فراغت‌پذیری، حضورپذیری فضا، جمع‌پذیری، دل‌پذیری فضا، و قرائت‌پذیری فضا معلوم می‌کند وقتی مؤلفه‌های (تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری، تغییرپذیری) وارد مدل شدند، معنادار بودند. با مؤلفهٔ (تطبیق‌پذیری) برای دوست‌پذیری، مؤلفهٔ (تطبیق‌پذیری) برای فراغت‌پذیری، مؤلفهٔ (تنوع‌پذیری) برای حضورپذیری، مؤلفهٔ (تطبیق‌پذیری) برای جمع‌پذیری، مؤلفهٔ (تطبیق‌پذیری) برای دل‌پذیری، مؤلفهٔ (تغییرپذیری) برای قرائت‌پذیری، ضریب بتا بیشتر می‌شود. همچنین، مثبت بودن ضریب بتا در مؤلفهٔ انعطاف‌پذیری نشان می‌دهد با افزایش این مؤلفه‌ها، شدت مؤلفه اجتماع‌پذیری نیز افزایش می‌یابد. چون ضریب بتا باید برای مقدار هرکدام از مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری، نسبت بیشتری به ضریب بتا برای دیگر مؤلفه‌ها داشته باشد، لذا مؤلفهٔ پیش‌بین بهتری نسبت به سایر مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری برای، مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری است.

پیش‌بینی مؤلفه‌های سرزندگی توسط مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری

در بخش قبل هم‌بستگی بین متغیرها محاسبه شد و به معنادار بودن روابط آن‌ها پی بردیم. برای انجام این کار ابتدا نرمال بودن داده ها بررسی شد. بنابر جدول۹، نتایج رگرسیون چندگانه به شیوهٔ هم‌زمان نشان داد، مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری ۰/۳۸ درصد از

جدول۸. نتایج رگرسیون چندگانهٔ مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری بر مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری

گام	پیش‌بین	b	Std.E	β	t	sig
دوست‌پذیری	ثابت	۶/۴۵۸	۰/۴۹۰		۱۳/۱۶۷	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۰۸۵	۰/۰۹۴	۰/۰۴۷	۰/۹۰۳	۰/۳۶۷
	تطبیق‌پذیری	۰/۴۸۶	۰/۰۷۰	۰/۳۸۱	۶/۹۶۰	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۲۶۴	۰/۰۶۵	۰/۲۳۳	۴/۰۴۰	۰/۰۰۰
فراغت‌پذیری	ثابت	۲/۱۸۲	۰/۳۴۱		۶/۴۰۳	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۱۸۴	۰/۰۶۵	۰/۱۲۱	۲/۸۰۶	۰/۰۰۵
	تطبیق‌پذیری	۰/۴۵۷	۰/۰۴۸	۰/۴۳۱	۹/۴۳۲	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۲۶۲	۰/۰۴۵	۰/۲۷۸	۵/۷۶۲	۰/۰۰۰
حضورپذیری	ثابت	۱/۵۸۴	۰/۳۷۲		۶/۲۶۱	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۶۷۹	۰/۰۷۱	۰/۴۶۱	۹/۵۰۰	۰/۰۰۰
	تطبیق‌پذیری	۰/۰۸۰	۰/۰۵۳	۰/۰۷۸	۱/۵۱۸	۰/۱۳۰
	تغییرپذیری	۰/۱۷۷	۰/۰۵۰	۰/۱۹۴	۳/۵۷۹	۰/۰۰۰
جمع‌پذیری	ثابت	۲/۷۹۲	۰/۲۶۵		۱۰/۵۵۱	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۰۶۶	۰/۰۵۱	۰/۰۶۶	۱/۳۰۰	۰/۱۹۴
	تطبیق‌پذیری	۰/۳۳۳	۰/۰۳۸	۰/۴۷۵	۸/۸۴۳	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۰۸۳	۰/۰۳۵	۰/۱۳۳	۲/۳۵۲	۰/۰۱۹
دل‌پذیری	ثابت	۴/۶۴۰	۰/۴۳۰		۱۰/۷۹۹	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۲۰۳	۰/۰۸۳	۰/۱۱۳	۲/۴۵۸	۰/۰۱۴
	تطبیق‌پذیری	۰/۵۷۷	۰/۰۶۱	۰/۴۵۹	۹/۴۴۰	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۲۳۴	۰/۰۵۷	۰/۲۰۹	۴/۰۸۲	۰/۰۰۰
قرائت‌پذیری	ثابت	۳/۹۰۲	۰/۴۴۸		۸/۷۱۱	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۶۳۵	۰/۰۸۶	۰/۳۰۵	۷/۳۷۶	۰/۰۰۰
	تطبیق‌پذیری	۰/۳۶۱	۰/۰۶۴	۰/۲۴۷	۵/۶۶۵	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۴۲۱	۰/۰۶۰	۰/۳۲۴	۷/۰۵۲	۰/۰۰۰

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

زیست‌محیطی،۰/۵۲ درصد از فعالیتی،۰/۵۰ درصد از اجتماعی، و ۰/۵۱ درصد از کالبدی را پیش‌بینی می‌کنند. همچنین معناداری آزمون F، نتایج تحلیل رگرسیون را تأیید می‌کند.

بنابر جدول۱۰، با بررسی ضرایب بتا برای رگرسیون مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری روی زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی،کالبدی معلوم می‌شود که، وقتی مؤلفه‌های

جدول۹.تحلیل واریانس و رگرسیونی مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری بر مؤلفه‌های سرزندگی

متغیر ملاک		SS	df	MS	F	P	R	R^2	adj R^2	Std.E
زیست محیطی	رگرسیون	۲۳۷۵/۲۳۹	۳	۷۹۱/۷۴۶	۹۶/۷۷۵	۰/۰۰۱	۰/۶۲۲	۰/۳۸۷	۰/۳۸۳	۲/۸۶۰
	باقی مانده	۳۷۶۳/۳۹۷	۴۶۰	۸/۱۸۱						
	کل	۶۱۳۸/۶۳۶	۴۶۳							
فعالیتی	رگرسیون	۱۷۹۰/۰۱۵	۳	۵۹۶/۶۷۲	۱۷۰/۹۸۵	۰/۰۰۱	۰/۷۲۶	۰/۵۲۷	۰/۵۲۴	۱/۸۶۸
	باقی مانده	۱۶۰۵/۲۲۴	۴۶۰	۳/۴۹۰						
	کل	۳۳۹۵/۲۳۹	۴۶۳							
اجتماعی	رگرسیون	۱۵۰۹/۶۵۴	۳	۵۰۳/۲۱۸	۱۵۷/۸۲۳	۰/۰۰۱	۰/۷۱۲	۰/۵۰۷	۰/۵۰۴	۱/۷۸۶
	باقی مانده	۱۴۶۶/۷۰۶	۴۶۰	۳/۱۸۸						
	کل	۲۹۷۶/۳۶۰	۴۶۳							
کالبدی	رگرسیون	۱۶۳۱/۵۸۵	۳	۵۴۳/۸۶۲	۱۶۶/۶۳۱	۰/۰۰۱	۰/۷۲۲	۰/۵۲۱	۰/۵۱۸	۱/۸۰۷
	باقی مانده	۱۵۰۱/۳۸۰	۴۶۰	۳/۲۶۴						
	کل	۳۱۳۲/۹۶۶	۴۶۳							

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

جدول۱۰. نتایج رگرسیون چندگانهٔ مؤلفه‌های انعطاف‌پذیر بر مؤلفه‌های سرزندگی

گام	پیش‌بین	b	Std.E	β	t	sig
زیست‌محیطی	ثابت	۳/۶۰۶	۰/۴۹۲		۷/۳۳۴	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۶۹۶	۰/۰۹۵	۰/۳۷۵	۷/۳۶۳	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۱۳۱	۰/۰۷۰	۰/۱۰۰	۱/۸۷۰	۰/۰۶۲
	تطبیق‌پذیری	۰/۲۵۶	۰/۰۶۶	۰/۲۲۱	۳/۸۹۸	۰/۰۰۰
فعالیتی	ثابت	۱/۶۵۱	۰/۳۲۱		۵/۱۴۰	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۳۳۹	۰/۰۶۲	۰/۲۴۵	۵/۴۹۰	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۲۵۵	۰/۰۴۶	۰/۲۶۳	۵/۵۷۶	۰/۰۰۰
	تطبیق‌پذیری	۰/۲۷۱	۰/۰۴۳	۰/۳۱۴	۶/۳۱۸	۰/۰۰۰
اجتماعی	ثابت	۲/۷۰۸	۰/۳۰۷		۸/۸۲۲	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۳۴۵	۰/۰۵۹	۰/۲۶۶	۵/۸۴۲	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۳۴۰	۰/۰۴۴	۰/۳۷۵	۷/۷۷۷	۰/۰۰۰
	تطبیق‌پذیری	۰/۱۳۳	۰/۰۴۱	۰/۱۶۵	۳/۲۴۳	۰/۰۰۱
کالبدی	ثابت	۲/۳۸۶	۰/۳۱۱		۷/۶۸۱	۰/۰۰۰
	تنوع‌پذیری	۰/۲۱۴	۰/۰۶۰	۰/۱۶۲	۳/۵۹۲	۰/۰۰۰
	تغییرپذیری	۰/۲۲۴	۰/۰۴۴	۰/۲۶۲	۵/۵۱۶	۰/۰۰۰
	تطبیق‌پذیری	۰/۳۱۸	۰/۰۴۱	۰/۳۸۵	۷/۶۹۰	۰/۰۰۰

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

(تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری، تغییرپذیری) وارد مدل شدند، معنادار بودند. در مؤلفهٔ (تنوع‌پذیری) برای زیست‌محیطی، مؤلفهٔ (تطبیق‌پذیری) برای فعالیتی، مؤلفهٔ (تغییرپذیری) برای اجتماعی، مؤلفهٔ (تطبیق‌پذیری) برای کالبدی، ضریب بتا بیشتر است. همچنین مثبت بودن ضریب بتا در مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری نشان می‌دهد که با افزایش این مؤلفه‌ها شدت مؤلفه‌های سرزندگی نیز بیشتر می‌شود. بنا بر اینکه ضریب بتا برای مقدار هرکدام از مؤلفه‌های انعطاف‌پذیر بیشتر از ضریب بتا برای دیگر مؤلفه‌هاست، مقدار آن مؤلفه، پیش‌بین بهتری نسبت به سایر مؤلفه‌های انعطاف‌پذیر برای مؤلفه‌های سرزندگی دارد.

پیش‌بینی مؤلفه‌های سرزندگی توسط مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری

بنابر جدول ۱۱، نتایج رگرسیون چندگانه به شیوهٔ هم‌زمان نشان داد مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری ۰/۶۱ درصد از زیست‌محیطی،۰/۵۴ درصد از فعالیتی، ۰/۵۶ درصد از اجتماعی، و ۰/۵۳ درصد از کالبدی را پیش‌بینی می‌کنند. همچنین، معناداری آزمون F، نتایج تحلیل رگرسیون را تأیید می‌کند.

همچنین بنابر جدول۱۲، با بررسی ضرایب بتا برای رگرسیون مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری بر روی زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی، و کالبدی معلوم شد که وقتی مؤلفه‌های (دوست‌پذیری فضا، فراغت‌پذیری فضا، حضورپذیری فضا، جمع‌پذیری، دل‌پذیری فضا، و قرائت‌پذیری فضا) وارد مدل شدند، معنادار بودند. مؤلفهٔ (حضورپذیری) برای زیست‌محیطی، مؤلفهٔ (حضورپذیری) برای فعالیتی، مؤلفهٔ (حضورپذیری) برای اجتماعی، مؤلفهٔ (حضورپذیری) برای کالبدی، بود. همچنین، مثبت بودن ضریب بتا در مؤلفهٔ اجتماع‌پذیری نشان می‌دهد با افزایش این مؤلفه‌ها، شدت مؤلفهٔ سرزندگی نیز افزایش پیدا می‌کند. همچنین منفی بودن ضریب بتا نشان می‌دهد مؤلفه تأثیر معکوس بر شاخص دارد؛ یعنی منفی بودن ضریب دوست‌پذیری، فراغت‌پذیری، و جمع‌پذیری، نشان می‌دهد با افزایش این مؤلفه میزان شاخص زیست‌محیطی، فعالیتی، و کالبدی کاهش پیدا می‌کند. بنا بر اینکه ضریب بتا برای مقدار مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری بیشتر از ضریب بتا برای دیگر مؤلفه‌هاست، مقدار آن مؤلفه پیش‌بین بهتری نسبت به سایر مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری برای مؤلفه‌های سرزندگی است.

تحلیل مسیر با توجه به میانجی‌گری اجتماع‌پذیری

همان‌طور که در بخش‌های قبل توضیح داده شد، شاخص‌ها نشان دادند که مدل با داده‌ها برازش دارد. نتایج شاخص‌های برازش مدل در ابتدا گزارش شده است (جدول۱۳). در بخش تحلیل عامل اشاره شد که شاخص مجذور کای (کای‌اسکوئر)

جدول ۱۱. نتایج واریانس و رگرسیونی مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری بر مؤلفه‌های سرزندگی

متغیر ملاک		SS	df	MS	F	P	R	R^2	adj R^2	Std.E
زیست‌محیطی	رگرسیون	۳۷۹۵/۳۲۹	۶	۶۳۲/۵۵۵	۱۲۳/۳۶۳	۰/۰۰۱	۰/۷۸۶	۰/۶۱۸	۰/۶۱۳	۲/۲۶۴
	باقی مانده	۲۳۴۳/۳۰۷	۴۵۷	۵/۱۲۸						
	کل	۶۱۳۸/۶۳۶	۴۶۳							
فعالیتی	رگرسیون	۱۸۸۳/۳۴۷	۶	۳۱۳/۸۹۱	۹۴/۸۸۰	۰/۰۰۱	۰/۷۴۵	۰/۵۵۵	۰/۵۴۹	۱/۸۱۹
	باقی مانده	۱۵۱۱/۸۹۲	۴۵۷	۳/۳۰۸						
	کل	۳۳۹/۲۳۹	۴۶۳							
اجتماعی	رگرسیون	۱۶۸۹/۲۲۶	۶	۲۸۱/۵۳۸	۹۹/۹۶۱	۰/۰۰۱	۰/۷۵۳	۰/۵۶۸	۰/۵۶۲	۱/۶۷۸
	باقی مانده	۱۲۸۷/۱۳۴	۴۵۷	۲/۸۱۶						
	کل	۲۹۷۶/۳۶۰	۴۶۳							
کالبدی	رگرسیون	۱۷۰۴/۹۰۴	۶	۲۸۴/۱۵۱	۹۰/۹۳۲	۰/۰۰۱	۰/۷۳۸	۰/۵۴۴	۰/۵۳۸	۱/۷۶۸
	باقی مانده	۱۴۲۸/۰۶۱	۴۵۷	۳/۱۲۵						
	کل	۳۱۳۲/۹۶۶	۴۶۳							

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

براساس استناد به منابع معتبر، شاخصی است که چندان مورد تأکید قرار نمی‌گیرد. بنابراین، در معادلات ساختاری، حتی در صورت نامطلوب بودن این شاخص، تأثیری در روند محاسبات نخواهد داشت.

جدول ۱۲. نتایج رگرسیون چندگانهٔ مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری بر مؤلفه‌های سرزندگی

گام	پیش‌بین	b	Std.E	β	t	sig
زیست‌محیطی	ثابت	۱/۴۸۱	۰/۴۸۲		۳/۰۷۱	۰/۰۰۲
	دوست‌پذیری	-۰/۰۴۲	۰/۰۴۸	-۰/۰۴۱	-۰/۸۷۷	۰/۳۸۱
	فراغت‌پذیری	-۰/۰۵۸	۰/۰۶۰	-۰/۰۴۷	-۰/۹۵۹	۰/۳۳۸
	حضورپذیری	۰/۶۷۴	۰/۰۵۵	۰/۵۳۴	۱۲/۲۸۸	۰/۰۰۰
	جمع‌پذیری	-۰/۰۳۲	۰/۰۸۵	-۰/۰۱۷	-۰/۳۸۰	۰/۷۰۴
	دل‌پذیری	۰/۲۰۴	۰/۰۵۴	۰/۱۹۷	۳/۷۷۲	۰/۰۰۰
	قرائت‌پذیری	۰/۲۰۴	۰/۰۴۵	۰/۲۲۹	۴/۴۸۳	۰/۰۰۰
فعالیتی	ثابت	۰/۶۸۳	۰/۳۸۷		۱/۷۶۱	۰/۰۷۹
	دوست‌پذیری	۰/۰۵۹	۰/۰۳۸	۰/۰۷۷	۱/۵۲۹	۰/۱۲۷
	فراغت‌پذیری	۰/۲۳۹	۰/۰۴۹	۰/۲۶۱	۴/۹۱۹	۰/۰۰۰
	حضورپذیری	۰/۲۷۴	۰/۰۴۴	۰/۲۹۱	۶/۲۰۹	۰/۰۰۰
	جمع‌پذیری	-۰/۰۸۸	۰/۰۶۸	-۰/۰۶۳	-۱/۲۸۶	۰/۱۹۹
	دل‌پذیری	۰/۰۱۸	۰/۰۴۳	۰/۰۲۳	۰/۴۰۴	۰/۶۸۷
	قرائت‌پذیری	۰/۱۹۱	۰/۰۳۷	۰/۲۸۸	۵/۲۳۳	۰/۰۰۰
اجتماعی	ثابت	۱/۲۲۱	۰/۳۵۸		۳/۴۱۵	۰/۰۰۱
	دوست‌پذیری	۰/۰۴۶	۰/۰۳۵	۰/۰۶۵	۱/۳۱۶	۰/۱۸۹
	فراغت‌پذیری	۰/۰۹۵	۰/۰۴۵	۰/۱۱۲	۲/۱۳۲	۰/۰۳۴
	حضورپذیری	۰/۲۷۵	۰/۰۴۱	۰/۳۱۲	۶/۷۵۶	۰/۰۰۰
	جمع‌پذیری	۰/۱۵۷	۰/۰۶۳	۰/۱۲۱	۲/۴۹۷	۰/۰۱۳
	دل‌پذیری	۰/۰۹۳	۰/۰۴۰	۰/۱۲۹	۲/۳۱۸	۰/۰۲۱
	قرائت‌پذیری	۰/۱۲۱	۰/۰۳۴	۰/۱۹۵	۳/۵۹۶	۰/۰۰۰
کالبدی	ثابت	۱/۰۱۷	۰/۳۷۷		۲/۷۰۲	۰/۰۰۷
	دوست‌پذیری	۰/۰۵۳	۰/۰۳۷	۰/۰۷۳	۱/۴۳۸	۰/۱۵۱
	فراغت‌پذیری	۰/۲۱۳	۰/۰۴۷	۰/۲۴۳	۴/۵۱۸	۰/۰۰۰
	حضورپذیری	۰/۲۲۷	۰/۰۴۳	۰/۲۵۲	۵/۳۱۰	۰/۰۰۰
	جمع‌پذیری	-۰/۰۰۸	۰/۰۶۶	-۰/۰۰۶	-۰/۱۱۷	۰/۹۰۷
	دل‌پذیری	۰/۰۸۵	۰/۰۴۲	۰/۱۱۵	۲/۰۱۲	۰/۰۴۵
	قرائت‌پذیری	۰/۱۳۹	۰/۰۳۵	۰/۲۱۸	۳/۹۱۶	۰/۰۰۰

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

نتایج به‌دست‌آمده از مدل مفهومی در جدول۱۴ نشان داد که اثر مستقیم و استانداردشدهٔ اجتماع‌پذیری (که با نماد 2F نشان داده می‌شود و شامل مؤلفه‌های دوست‌پذیری فضا، فراغت‌پذیری، حضورپذیری فضا، جمع‌پذیری، دل‌پذیری فضا و قرائت‌پذیری فضاست)، بر روی سرزندگی (که با نماد ۳F نشان داده می‌شود و شامل مؤلفه‌های زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی و کالبدی است)، مثبت و معنادار است (β=۰/۱۰، p< ۰/۰۱). این نتیجه نشان می‌دهد که اجتماع‌پذیری می‌تواند سرزندگی را پیش‌بینی کند؛ به‌طوری‌که با افزایش اجتماع‌پذیری فضا، سرزندگی نیز بهبود می‌یابد. علاوه‌براین، نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مسیر نشان داد که ضرایب استانداردشدهٔ انعطاف‌پذیری (که با نماد 1F نشان داده می‌شود و شامل مؤلفه‌های تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری و تغییرپذیری است) بر اجتماع‌پذیری معنادار است (β=۰/۹۳، p< ۰/۰۱).

بدین معنی که انعطاف‌پذیری فضا هرچه بالاتر رود، اجتماع‌پذیری فضا افزایش خواهد یافت. همچنین نتایج بررسی ضرایب به‌دست‌آمده از اثر مستقیم انعطاف‌پذیری (β=۰/۸۲،۰ p> ۰/۰۵)، نشان داد انعطاف‌پذیری به‌صورت مستقیم بر سرزندگی تأثیر دارد، اما اثر غیرمستقیم آن تأثیرگذاری چندانی ندارد. درواقع این اثرگذاری ازطریق اجتماع‌پذیری بر روی انعطاف‌پذیری مشخص شد، و مقدار آن (β=۰/۹، p< ۰/۰۱) است. ضمن اینکه، انعطاف‌پذیری و اجتماع‌پذیری ۰/۸۷ از واریانس سرزندگی، و انعطاف‌پذیری ۰/۸۴ از واریانس اجتماع‌پذیری را تبیین می‌کند.

همچنین، اجتماع‌پذیری (که با نماد ۲F نمایش داده می‌شود)، بر روی مؤلفه‌های تنوع‌پذیری، تطبیق‌پذیری و تغییرپذیری (جدول۱۵) و نیز بر مؤلفه‌های زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی و کالبدی (به‌عنوان متغیر ملاک) تأثیر می‌گذارد و رابطهٔ معناداری با آن‌ها دارد. این، نشان می‌دهد اجتماع‌پذیری می‌تواند این مؤلفه‌ها را پیش‌بینی کند. اما اجتماع‌پذیری تأثیر چندانی بر مؤلفه‌های سرزندگی ندارد.

برای درک بهتر ضرایب استانداردشدهٔ تحلیل مسیر صورت‌پذیرفته، مدل مفهومی و ضرایب استانداردشدهٔ معنادار در شکل۳، هم‌سو با جدول‌های قبلی گزارش شده است.

جدول۱۳. برازش مدل نقش واسطه‌ای اجتماع‌پذیری بین انعطاف‌پذیری و سرزندگی

شاخص برازش مدل	مقدار به‌دست‌آمده	مقدار مناسب شاخص	وضعیت
مجذور کای	۷۴۹/۶۳		
درجه آزادی مدل	۶۲	+	مناسب
سطح معناداری مجذور کای	۰/۰۱	۰/۰۵>	نامناسب
GFI	۰/۹۶	۰/۹۵>	مطلوب
AGFI	۰/۹۱	۰/۹۰>	مطلوب
CFI	۰/۹۵	۰/۹۵>	مطلوب
RMSEA	۰/۰۸	۰/۱۰>	مطلوب

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

جدول۱۴. ضرایب استانداردشده، مستقیم، غیرمستقیم و کل در مدل مفهومی پژوهش

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین‌شده
روی سرزندگی از:					۰/۸۷
	انعطاف‌پذیری	۰/۸۲*	-	۰/۸۲*	
	اجتماع‌پذیری	۰/۱۰	۰/۰۹	۰/۱۹	
روی اجتماع‌پذیری از:					۰/۸۴
	انعطاف‌پذیری	۰/۹۳*	-	۰/۹۳*	

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

جدول۱۵. ضرایب استانداردشده، غیرمستقیم در مدل مفهومی پژوهش

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	ضریب استانداردشده
اجتماع‌پذیری به روی:	زیست‌محیطی	۰/۰۷
	فعالیتی	۰/۰۸
	اجتماعی کالبدی	۰/۰۸ ۰/۰۸
	تنوع‌پذیری	۰/۷۰
	تغییرپذیری	۰/۷۸
	تطبیق‌پذیری	۰/۷۸

(نگارندگان، ۱۴۰۲)

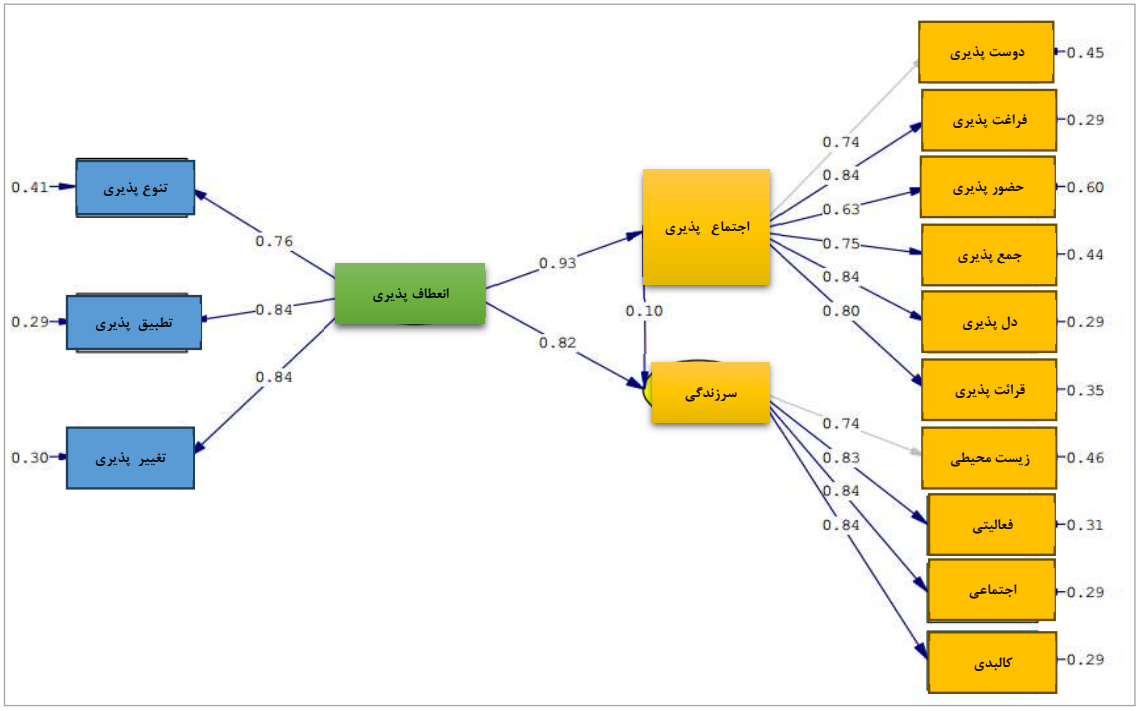

شکل۳. مدل مفهومی پژوهش، نتایج ضرایب رگرسیونی استانداردشدهٔ مدل (نکته: تمامی ضرایب مشخص‌شده در سطح ۰/۰۱ معنادار است)، (نگارندگان، ۱۴۰۲)

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین انعطاف‌پذیری، سرزندگی و اجتماع‌پذیری رابطه‌ای هم‌بسته و معنادار وجود دارد و این عوامل می‌توانند بر یکدیگر تأثیرگذار باشند. این نتیجه با فرضیهٔ پژوهش هم‌سو بوده و با یافته‌های مطالعات شجاعی و همکاران (۱۳۹۴) و قلمبردزفولی و همکاران (۱۳۹۳)، تطابق دارد. علاوه‌براین، یافته‌های این پژوهش با نتایج مطالعات (Wieland & Wallenburg,2013) نیز هم‌خوانی دارند. این پژوهش‌ها تأکید می‌کنند که بین عوامل انعطاف‌پذیری، اجتماع‌پذیری و حضور شهروندان در فضا، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. یافته‌های پژوهش مبنی‌بر هم‌بستگی و وجود رابطهٔ معنادار بین عوامل سرزندگی و حضور شهروندان، با یافته‌های پژوهش

"حمزه‌نژاد و قلیچی" (۱۳۹۷) هم‌سو است. در یافته‌های پژوهش اثبات شد بین انعطاف‌پذیری و اجتماع‌پذیری، رابطهٔ هم‌بستگی و معنادار هست. یعنی مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری تحت‌تأثیر مثبت مؤلفه‌های انعطاف‌پذیری قرار دارند. این موضوع با یافته‌های پژوهش "فلاح و همکاران" (۱۳۹۸) هم‌سو است. یافته‌های آنان نشان می‌دهد بین کیفیت انعطاف‌پذیری محیط و اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی، رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. براساس پژوهشِ "کرمی و همکاران" (۱۳۹۶)، به‌ترتیب مؤلفه‌های دوست‌پذیری فضا، فراغت‌پذیری، حضورپذیری فضا و جمع‌پذیری (که جزو بُعد رفتاری و عملگرا هستند) و همچنین جمع‌پذیری فضا، دل‌پذیری فضا و قرائت‌پذیری فضا (که جزو بُعد ادراکی و تجربی هستند)، شش عامل اصلی مؤثر بر اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی به شمار می‌روند. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش "دادپور" (۱۳۸۹) نیز که معتقد است ایجاد محیط‌های سرزنده نیازمند طراحی انعطاف‌پذیر است، هم‌سو می‌باشد. علاوه‌براین، یافته‌های پژوهش (Orsetti et at al., 2022)تأیید می‌کند بین تنوع طراحی در مبلمان، تغییر در عملکرد فضا و مطابقت فضا با توجه به تغییر زمان، با ایجاد محیط‌های سرزنده و پویا هم‌بستگی و رابطهٔ معناداری وجود دارد. همچنین، یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش "چگنی و همکاران" (۱۳۹۹) و "کیائی و همکاران" (۱۳۹۸) که تأکید می‌کنند تنوع عملکرد و فعالیت (به‌عنوان متغیرهای انعطاف‌پذیری) در فضاهای عمومی بیشترین تأثیر را بر حضورپذیری شهروندان دارد، و نیز با یافته‌های پژوهش "محسنی و خراباتی" (۱۴۰۰) دربارهٔ تأثیر مؤلفهٔ تنوع‌پذیری عملکرد و کالبد در ایجاد فضاهای انعطاف‌پذیر، هم‌سو است. ضمن اینکه، (Haines-Young & Potschin,2010) مؤلفه‌های معماری و شهرسازیِ تأثیرگذار بر سرزندگی را عوامل محیط‌زیستی می‌دانند که با یافته‌های پژوهش ما هم‌سو است. یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که مؤلفهٔ انعطاف‌پذیری، عاملی تأثیرگذار در جهت رسیدن به فضای اجتماع‌پذیر و سرزنده است. این موضوع، با یافته‌های پژوهش فلاح و همکاران (۱۳۹۸) که اثبات کردند بین کیفیت مکان سوم و انعطاف‌پذیری رابطه‌ای معنادار و مثبت وجود دارد، هم‌سو است. با توجه به تحلیل مسیر و میزان تأثیر انعطاف‌پذیری بر سرزندگی و اجتماع‌پذیری، مشخص شد که تأثیر سرزندگی بر اجتماع‌پذیری از طریق میانجی‌گری انعطاف‌پذیری بیشتر است. این موضوع نیز فرضیهٔ دیگر تحقیق هم‌خوانی دارد. با توجه به تحلیل نتایج، مشخص شد که پارک مورد مطالعه تقریباً اجتماع‌پذیر و انعطاف‌پذیر است، اما سرزنده نیست. این امر ناشی از شرایط موجود در این پارک است؛ به‌دلیل سوء مدیریت، رودخانهٔ تجن رو به خشکی رفته است. درواقع، این موضوع نشان‌دهندهٔ نقص در مؤلفه‌های سرزندگی (مؤلفه‌های زیست‌محیطی، فعالیتی، اجتماعی و کالبدی) است. همچنین، در ارتباط با شاخص انعطاف‌پذیری، فضاهای طراحی‌شده در این پارک تنوع خود را از دست داده و راکد مانده‌اند. ازاین‌رو منطبق با زمان نیستند و با توجه به نیاز شهروندان در آن‌ها تغییر ایجاد نمی‌شود. درواقع، نارضایتی شهروندان به‌دلیل نبود سایه و آسایش اقلیمی، خشک شدن رودخانهٔ تجن، ایجاد لجن در رودخانه و بوی نامطبوع آن پس از وزش باد است. نبود دکه‌ها و ایستگاه‌های فروش، فضای خرید و بازی‌های متنوع برای کودکان، باعث حضور کمرنگ شهروندان شده است به‌گونه‌ای که اجتماع‌پذیری و سرزندگی این مکان، خاموش است. پس از حضور در فضا و پرسش از شهروندان، نبود فضای موقت برای تنوع در کاربری همچون برگزاری نمایشگاه موقت برای هنرمندان، شاید در نگاه اول امری ضروری به نظر نمی‌آمد، اما زمانی که این موضوع با شهروندان مطرح شد، مشاهده شد که فضای موقت تا چه اندازه بر حضور مردم در این فضا تأثیرگذار است. نکته دیگر دربارهٔ نبود کاربری‌هایی است که بتواند به شهروندان خدمات رساند و حضور شبانهٔ مردم است؛ به‌دلیل نامناسب بودن نورپردازی در انتهای پارک، اجتماع مردم به سمت مرکز پارک است. این موضوع نیز، باعث ناراحتی شهروندان شده است. بااینکه پارک قابلیت برخورداری از فضای سبز گسترده‌ای را دارد اما فضای سبز آن کم است. همچنین، درخت‌کاری در بخش‌هایی از پارک و یا حتی در مسیر رودخانه چندان نیست. درخت‌کاری هم می‌تواند مانع و سدّی در برابر سقوط افراد به داخل رودخانه باشد و هم می‌تواند سبب سایه‌اندازی برای پیاده‌روی شهروندان باشد. درخصوص ارتباط پارک با فضای شهری باید گفت اکثریت افراد از دسترسی وسایل نقلیه عمومی به پارک اظهار نارضایتی کردند. این موضوع، حتی در مشاهدات پژوهشگر هم به چشم می‌خورد. در نهایت می‌توان گفت

پارک سرزنده نیست و اجتماع‌پذیری در این پارک صرفاً جهت حضور است. به‌منظور مشارکت و ارتباطاتی نیست که یک طراح در ذهن متبادر می‌کند.

پیشنهادات پژوهش

در این بخش از پژوهش، براساس نتایج، مواردی که سبب آسیب شاخص های پارک شده است، بیان شده و در این بخش به بیان راهکارهایی با هدف ارتقا شاخص ها و دست یابی به فضای شهری موفق بیان شده است.

راهکارهای بهبود اجتماع‌پذیری

- ایجاد مکانی آرام و عاری از آلودگی‌های صوتی آزاردهنده، با شرایط مناسب ازنظر آسایش اقلیمی، به‌گونه‌ای که شهروندان برای دیدار و ملاقات با دوستان و آشنایان، ترغیب به استفاده از آن شوند.
- تقویت نورپردازی و طراحی گوشه‌های رهاشدهٔ پارک به‌منظور حضور شبانهٔ شهروندان، کاهش یافتن جرم و جنایت و ایجاد فضاهای صمیمی و کوچک‌مقیاس در پارک.
- ایجاد مکانی برای مشارکت شهروندان در فعالیت‌ها به‌منظور تقویت حس صمیمیت و برقراری ارتباط با دیگران.
- ایجاد مکانی دارای بستر تفریحی برای انجام فعالیت‌ها و بازی‌های متنوع و سرگرم‌کننده و تقویت حس فراغت‌پذیری.
- ایجاد مکانی فعال در تمام ساعات شبانه‌روز به‌منظور حضور شهروندان و حتی گردشگرانی که در ساعات مختلف برای بازدید می‌آیند.
- فراهم کردن تسهیلات و خدمات مناسب برای شهروندان مانند طراحی مناسب نیمکت‌ها، تنوع در مبلمان شهری، تنوع در طراحی مسیرها و مواردی ازاین‌دست.
- طراحی و ایجاد مکان‌هایی برای حضور جمعی مردم مانند فضاهایی برای ورزش‌های دسته‌جمعی، ملاقات‌های گروهی، راهپیمایی و ... .
- کاشت ردیفی درختان خزان‌پذیر در مسیر رودخانه که علاوه‌بر ایجاد سایه و آسایش اقلیمی برای عابران پیاده، با تغییر رنگ در فصل‌های گرم و سرد، برای مردم خاطره ایجاد کند. همچنین، مانع سقوط افراد به داخل رودخانه باشند.
- طراحی و ایجاد المانی شاخص به‌منظور هویت بخشیدن به این مکان. البته در پارک ملل، وجود پرچم‌های کشورهای مختلف تاحدی این موضوع را تقویت کرده است.
- طراحی تابلوهای راهنما، نشانه‌گذاری و تعریف مسیرها و ورودی‌ها برای افزایش قرائت‌پذیری و خوانایی پارک و جلوگیری از احساس سردرگمی.
- طراحی ایستگاه وسایل نقلیهٔ عمومی به‌گونه‌ای که افراد بتوانند از نقاط مختلف شهر به این مکان دسترسی داشته باشند.

راهکارهای بهبود انعطاف‌پذیری

- طراحی فضاهای مختلف پارک به‌گونه‌ای که شهروندان در شرایط متفاوت (مانند دوران اپیدمی) بتوانند استفاده‌های متنوعی از این فضا داشته باشند.
- طراحی فضاها و مبلمان شهری به‌گونه‌ای که همهٔ اقشار جامعه ازجمله میان‌سالان و افراد دارای معلولیت، خود را بخشی از این طراحی بدانند.
- طراحی فضا به‌گونه‌ای که شهروندان در زمان‌های مختلف (مانند عید نوروز یا ۲۲بهمن) بتوانند فعالیت‌های متفاوتی در آن انجام دهند.
- طراحی فضا به‌گونه‌ای که در زمان کوتاه بتوان استفاده‌های متفاوتی از آن داشت. مثلاً ایجاد مکانی که در چند روز به‌عنوان نمایشگاه موقت، در روزهای دیگر به‌عنوان بازارچهٔ سنتی و در زمان‌های دیگر برای فعالیت‌های

مختلف دیگر کاربری داشته باشد.

- طراحی فضا به‌گونه‌ای که هم‌زمان چند فعالیت مختلف در آن انجام شود. مثلاً ایجاد فضاهای سبزی که هم مسافران بتوانند در آنجا استراحت کنند و هم کودکان در آنجا بازی کنند.
- ایجاد فضاهایی انعطاف‌پذیر به‌منظور بازی که بتوان نوع آن را با توجه به خواستهٔ شهروندان تغییر داد. مثلاً طراحی زمین بازی برای فوتبال که بتوان از آن به‌عنوان زمین والیبال نیز استفاده کرد.
- توجه به مرزبندی بین فضاها به‌گونه‌ای که تنها با تغییر عملکرد، تقسیم‌بندی فضاها قابل درک باشد.

راهکارهای بهبود سرزندگی

- طراحی پارک به‌گونه‌ای که شهروندان پس از حضور در آن احساس آرامش کنند. این موضوع شامل تأمین آسایش اقلیمی (مانند طراحی مبلمان شهری با سایبان برای جلوگیری از خیس شدن در زمان بارندگی، کاشت درختان سایه‌انداز و غیره) و ایجاد شرایط مناسب است.
- طراحی پارک‌های شهری به‌عنوان بیشه‌های طبیعی در مقیاس کوچک به‌گونه‌ای که شهروندان احساس کنند از فضای شهری، دود و صدای آزاردهندهٔ ماشین‌ها دور و وارد محیطی متفاوت شده‌اند.
- توجه به زیرساخت‌های تأسیساتی مانند سیستم‌های دفع آب‌های سطحی و فاضلاب شهری بدین منظور که کیفیت بو و رایحه در این فضا دچار اختلال نشود و سبب آزار شهروندان نگردد.
- امکان‌سازی و ایجاد کاربری‌های مختلف ازجمله کاربری‌های شبانه‌روزی برای رفع نیاز شهروندان.
- ایجاد مکان‌هایی با فعالیت‌های تجاری خرد و پویا که جاذب جمعیت باشند و به تنوع عملکرد شهروندان کمک کنند.
- طراحی فضاهایی با کاربری‌های متنوع مانند خرید کردن، بازی کردن و مواردی ازاین‌دست با این منظور که از تکرار و یکنواختی فضا کاسته شود.
- ایجاد و طراحی فضاهایی برای گردهمایی و تعاملات اجتماعی سازمان‌یافته. مانند مکان‌هایی برای ورزش‌های دسته‌جمعی در روز یا برگزاری جشن‌ها و مراسم.
- تنوع در رنگ‌آمیزی نمای دیوارها و ساختمان‌ها، طراحی جداره‌ها، معابر و ... .
- تنوع در طراحی مبلمان، امکانات و خدمات داخل پارک مانند تنوع در طراحی مجسمه‌ها، فضاهای سبز، و فواره‌ها.

فهرست منابع

- اسمعیل‌پور، نجما؛ کارآموز، الهام و فخارزاده، زهرا (۱۳۹۴). ارزیابی اختلاط کاربری در فضای شهری خیابان و راهکارهای ارتقای آن (مورد نمونه: خیابان کاشانی در بافت میانی شهر یزد). *تحقیقات جغرافیایی*، ۳۰ (۳): ۲۴-۱.
- ایمانی، بهرام؛ فیروزی مجنده، ابراهیم و کانونی، رضا (۱۳۹۶). پراکنش مکانی فضاهای سبز و اولویت‌بندی تناسب اراضی با هدف مکان‌یابی بهینه پارک (مطالعه موردی: شهر اردبیل). *آمایش محیط*، ۱۰(۳۷): ۹۷-۶۵.
- پوراحمد، احمد؛ زنگنه شهرکی، سعید و صفایی رینه، مصطفی (۱۳۹۵). تحلیل نقش پیاده‌راه‌های شهری در ارتقای سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پیاده‌راه ۱۷ شهریور، تهران). *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۴ (۲): ۱۹۵-۱۷۵.
- چگنی، فرهاد؛ دیده‌بان، محمد و حصاری، پدرام (۱۳۹۹). تبیین مدل فرایند علّی مؤلفه‌ها و استراتژی‌های انعطاف‌پذیری. *اندیشه معماری*، ۴ (۸): ۶۸-۵۵.
- حسین زاده، رباب و صفرعلی‌زاده، اسماعیل (۱۳۹۹). سنجش و ارزیابی وضعیت مؤلفه‌های سرزندگی شهری از منظر شهروندان (مطالعه موردی: شهر ارومیه). *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱(۴۲): ۱۶۴-۱۵۳.
- حمزه‌نژاد، مهدی و قلیچی، پدرام (۱۳۹۷). بررسی اجتماع‌پذیری و کیفیت قرارگاه‌های رفتاری در پارک‌های درون‌دانشگاهی، مورد مطالعاتی: پارک دانشگاه علم‌وصنعت ایران. *معماری و شهرسازی آرمان شهر*، ۱۱(۲۵): ۵۵-۴۵.

- خراسانی‌زاده، فرنوش؛ صابری، حمید؛ مومنی، مهدی و موسوی، میرنجف (۱۳۹۹). تبیین ساختاری عوامل مؤثر بر سرزندگی در فضاهای عمومی شهری اصفهان از دیدگاه شهروندان و گردشگران. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۴ (۷۲): ۱۵۱-۱۸۱.
- دادپور، سارا (۱۳۸۹). معیارهای سرزندگی فضاهای شهری مطالعه موردی: بخشی از خیابان ولیعصر تهران. **دومین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری**، مشهد. https://civilica.com/doc/101336
- دوستوندی، میلاد؛ اکبری، مریم و کتاب‌الهی، کسری (۱۴۰۱). بررسی انعطاف‌پذیری فضاهای شهری در دوران همه‌گیری کووید-۱۹. *پژوهش‌های مکانی فضایی*، پیاپی ۲۳ (۳): ۴۴-۲۵.
- رشیدپور، نازیلا و سعیدی رضوانی، نوید (۱۳۹۴). مقایسه تطبیقی عوامل مؤثر بر موفقیت فضای عمومی (خیابان و پارک) در ذهن و رفتار شهروندان آنکارا و تهران با تأکید بر نقش نظام برنامه‌ریزی فضای عمومی. *مطالعات شهری*، ۴ (۱۴): ۱۸-۵.
- رضوی‌نیا، سید محمدحسین (۱۳۹۶). تبیین معیارهای طراحی پارک‌ها و پردیس‌های شهری در انطباق با نیازهای زنان. *مدیریت شهری*، ۱۶(۴۹): ۱۸۸-۱۷۱.
- سبک‌خیز، مریم و شیعه، اسماعیل (۱۴۰۲). تحلیل نقش مفهوم جامعه‌پذیری شهری در فضای همگانی شهر برمبنای جایگاه کرامت انسانی. *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی (علوم جغرافیایی)*، ۲۳(۶۸): ۱۴۸-۱۳۷.
- سیادتی، امیرحسین و علی‌الحسابی، مهران (۱۳۹۳). مروری بر تجارب طراحی خیابان‌های شهری با تأکید بر ارتقاء سرزندگی، *کنفرانس ملی شهرسازی*، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران. https://civilica.com/doc/360969
- سیاوش‌پور، بهرام؛ آبرون، علی‌اصغر و موسوی، سیده مهسا (۱۳۹۸). رهیافت‌های طراحی فضاهای عمومی اجتماع‌پذیریِ شهری برگرفته‌شده از ویژگی‌های مکان سوم. *شباک*، پیاپی ۴۶ (۷): ۱۴۸-۱۴۱.
- شجاعی، دلارام و پرتوی، پروین (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس‌های مختلف شهر تهران (نمونه موردی: فضاهای عمومی دو محله و یک ناحیه در منطقه ۷ تهران). *باغ نظر*، ۳۴ (۱۲): ۱۰۸-۹۳.
- شریفیان، سیدعلی؛ مرادی‌نسب، حسین؛ قلمبر دزفولی، مریم و ملاصالحی، ودیهه (۱۴۰۰). تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر شکل‌گیری فضاهای اجتماع‌پذیر در محیط‌های آموزشی با استفاده از روش تحلیل عاملی (نمونه موردی: فضاهای دانشگاهی). *فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط‌زیست*، ۲۳(۷): ۲۲۲-۲۰۷.
- شهابیان، پویان و پیرایه‌گر، میلاد (۱۳۹۲). بررسی سطح پایداری اجتماعی در دو خیابان مطهری و ۲۲ بهمن شهر رشت. *معماری و شهرسازی آرمان‌شهر*، ۵ (۱۱): ۳۷۲-۳۶۳.
- صفری شیخ‌علی کلایه، بهاره و ترابی، زهره (۱۴۰۱). بررسی عوامل کالبدی میدان بهارستان در سرزندگی شهروندان تهران. *مطالعات هنر اسلامی*، ۱۹(۴۷): ۳۲۷-۳۱۹.
- صمدی، علی؛ موسوی، سیدیعقوب و ازکیا، مصطفی (۱۳۹۸). تحلیل جامعه‌شناختی - کالبدی فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران). *شهر پایدار*، ۲ (۴): ۱۱۴-۱۰۱.
- علوی‌نسب اشکذری، فاطمه سادات؛ بوداقپور، سیامک و صابرنژاد، ژاله (۱۳۹۸). تبیین شاخصه‌ها و مؤلفه‌های اجتماع‌پذیری فضاهای اجتماعی در شهر تهران (نمونه موردی مجموعه‌های اجتماعی و عمومی اراضی عباس‌آباد). *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جعرافیای انسانی)*، ۱۲(۱): ۳۴۴-۳۲۵.
- علی‌پور، امین (۱۳۹۵). نقش سرزندگی در اجتماع‌پذیری فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارک مردم همدان). **دومین کنفرانس بین‌المللی تحقیقات در عمران، معماری و شهرسازی و محیط‌زیست پایدار**. دومین کنفرانس. https://civilica.com/doc/529116
- علیمردانی، مسعود؛ شرقی، علی و مهدنشین، نیره (۱۳۹۵). بررسی نقش امنیت در سرزندگی و حیات شبانه فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: خیابان امام مرند حدفاصل خیابان شهید رنجبری و خیابان هفت‌تیر). *هنرهای کاربردی*، ۵ (۸): ۲۶-۱۵.
- عینی‌فر، علیرضا (۱۳۸۲). الگویی برای تحلیل انعطاف‌پذیری در مسکن سنتی ایران. *هنرهای زیبا: معماری و شهرسازی*، ۳(۱۳): ۶۲-۷۴.

- غروی الخوانساری، مریم (۱۳۹۶). گونه‌بندی و تحلیل قابلیت‌ها در انواع رویکردهای انعطاف‌پذیری. *صفه*،۲۷ (۱): ۵۵-۳۷.
- فتاحی، لیلا؛ بمانیان، محمدرضا و صارمی، حمیدرضا (۱۴۰۰). تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر انعطاف‌پذیری فضاهای باز مسکونی نمونه موردی اراک. *جغرافیایی سرزمین*، ۱۸(۷۱): ۱۱۶-۸۵.
- فلاح، مسعود؛ مسعود، محمد؛ بنیادی، ناصر و قلعه‌نویی، محمود (۱۳۹۸). تبیین شاخص‌های فضای شهری انعطاف‌پذیر در شهرهای ساحلی با بهره‌گیری از مدل دلفی (مطالعه موردی شهرهای رامسر و بابلسر). *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۱۲(۱): ۷۶۳-۷۴۱.
- قربانی، یاسمن و صفری، حسین (۱۳۹۹). تأثیر مبلمان شهری بر سرزندگی شهروندان (نمونه موردی: بلوار بندرانزلی). *معماری‌شناسی*، ۳ (۱۷): ۶-۱.
- - قلمبردزفولی، مریم و نقی‌زاده، محمد (۱۳۹۳). طراحی فضای شهری به‌منظور ارتقاء تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: بلوار بین محله‌ای). هویت شهر، ۸ (۱۷): ۲۴-۱۵.
- کرمی، اسلام؛ بستانی، عباس؛ جوان فروزنده، علی و عبدالهی، راحله (۱۴۰۱). سنجش تأثیر کیفیت فضا بر سرزندگی پارک شهری مورد مطالعاتی: پارک شورابیل اردبیل. *پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری*، پیاپی۲۶ (۱): ۶۸-۵۱.
- کرمی، اسلام؛ میکائیلی، رضا؛ پناهی، سیامند، محمدحسینی، پریسا (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر اجتماع‌پذیری بوستان‌های محله‌ای مطالعه موردی: بوستان‌های شهرک زعفرانیه تبریز. *مطالعات شهر ایرانی اسلامی*، ۸ (۳۰): ۸۴-۷۳.
- کرمی، اسلام؛ بصیری، مصطفی و زینالی عظیم، علی (۱۴۰۰). تحلیل دلبستگی به مکان و متغیرهای وابسته به آن در مکان‌های سوم شهری (نمونهٔ موردی: پارک ائل‌گلی تبریز). *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۳): ۷۵۹-۷۳۵.
- کیایی، مهدخت؛ سلطانزاده، حسین و حیدری، علی‌اکبر (۱۳۹۸). سنجش انعطاف‌پذیری نظام فضایی با استفاده از تکنیک چیدمان فضا (مطالعهٔ موردی: خانه‌های شهر قزوین). *باغ نظر*، ۱۶(۷۱): ۷۶-۶۱.
- گلکار،کوروش (۱۳۸۶). مفهوم کیفیت سرزندگی در طراحی شهری. *صفه*، ۱۶ (۴۴): ۷۵-۶۶.
- محسنی، منصوره و خراباتی، ساجده (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی انعطاف‌پذیری مدارس سنتی ایران از دورهٔ سلجوقی تا قاجار. *باغ نظر*، ۱۸ (۹۸): ۸۲-۶۷.
- مدیری، آتوسا و داوودی، الهام (۱۳۹۶). بررسی نقش مکان سوم بر ارتقای زندگی اجتماعی شهر زنجان در بازه زمانی انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی (مطالعه موردی: محدوده سبزه میدان شهر زنجان_ ایران). *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۹(۳۳): ۵۷۰-۵۵۳.
- مصلی‌نژاد، علی؛ موحد، خسرو و کشمیری، هادی (۱۳۹۷). ارزیابی تأثیر عناصر کالبدی معماری بر ارتقای سرزندگی شهروندان در معابر شهری مورد مطالعاتی: خیابان عفیف‌آباد در شهر شیراز. *معماری و شهرسازی آرمان شهر*، ۱۱(۲۵): ۱۸۸-۱۷۷.
- معروفی، سیامند و بایزیدی، قادر (۱۴۰۰). ارزیابی و تحلیل عوامل مؤثر بر ارتقاء عملکرد فعالیتی پارک‌های شهری) نمونه موردی پارک خانواده شهر مهاباد). *علوم و تکنولوژی محیط زیست*، ۲۳(۱(پیاپی ۱۰۴)): ۹۲-۷۷.
- موسوی، سید ولی‌الله؛ موسوی، سیده سپیده و صفری، حسین (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر سرزندگی شهروندان در بافت جدید نمونه مورد مطالعه: شهرک گلسار رشت. **دومین کنفرانس بین‌المللی یافته‌های نوین پژوهشی در مهندسی عمران، معماری و مدیریت شهری**، تهران. https://civilica.com/doc/499221
- نوری، محمدجواد (۱۳۹۸). تبین تجربه استحاله مکان سوم الدنبرگ در قرن ۲۱: کنکاشی در نحوه تعامل جهان مجازی و جهان واقع در زمینه فراغت شهروندان. *معماری و شهرسازی*، ۲۹(۸۶): ۸۶-۵۸.

- Anita, R., Abbas, E. W., Rahman, A. M., Subiyakto, B., & Rajiani, I. (2022). Activities at Van Der Pijl Park as Social Studies Learning Resources. *The Kalimantan Social Studies Journal*, 4(1): 78-85.
- Bosson, Jennifer, Mehta, Vikas&K. (2010). Third Places and the Social Life of Streets, Environment and Behavior, *SAGE Publications 2010* (University of Utah, USA). 42, issue 6, p. 779-805.

- Brain, D. (2019). Reconstituting the urban commons: Public space, social capital and the project of urbanism. *Urban Planning*, 4(2): 169-182.
- Chaudry, A. S. (2023). Role of the Third Place in Building Communities and Social Capital: Contributions of Coffee Shops as Third Places in Kuwait. *International Journal of Knowledge Content Development & Technology*, 13(1):59-74.
- Chuang, T. J. (2022). From modern urban resident to sociable urban citizen: The making of spatial-political subjectivity through public housing in Singapore, 1972—2021. *Theory and Society*, 51(5): 835-870.
- Dehnad, Nazanin, Mahdinejad, Jamaledin, & KARIMI, BAGHER. (2021). Explaining the relationship between the components affecting the quality of collective open space in promoting the sociability of the environment. *MOTALEATE SHAHRI*, 10(37): 45-56.
- Felice & Amanda. J. Johnson.(2017).Leisure Spaces, Community, and Third Places, *Leisure Sciences*,39(3):295-303.
- Francis, J. (2012). Creating sense of community: The role of public space. *Journal of Environmental Psychology*,(32):401-409.
- Grabalov, P., & Nordh, H. (2022). The future of urban cemeteries as public spaces: Insights from Oslo and Copenhagen. *Planning Theory & Practice*, 23(1): 81-98.
- Haines-Young, R.; Potschin, M. (2010). The links between biodiversity, ecosystem services and human well-being. *Ecosystem Ecology: a new synthesis*, 1: 110-139.
- Jalaladdini, S., & Oktay, D. (2012). Urban public spaces and vitality: a socio-spatial analysis. in the streets of Cypriot towns. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35: 664-674.
- Latham, A., & Layton, J. (2019). Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass*, 13(7): e12444.
- Liang, D., De Jong, M., Schraven, D., & Wang, L. (2022). Mapping key features and dimensions of the inclusive city: A systematic bibliometric analysis and literature study. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 29(1): 60-79.
- Link, F., Señoret, A., & Valenzuela, F. (2022). From community to public familiarity: Neighborhood, sociability, and belonging in the neoliberal city. *Urban Affairs Review*, 58(4): 955- 960.
- Madanipour, A. (2018). Temporary use of space: Urban processes between flexibility, opportunity and precarity. *Urban Studies*, 55(5): 1093-1110.
- Niu, T., Qing, L., Han, L., Long, Y., Hou, J., Li, L., … & Teng, Q. (2022). Small public space vitality analysis and evaluation based on human trajectory modeling using video data. *Building and Environment*, 2 (25): 109-563.
- Orsetti, E., Tollin, N., Lehmann, M., Valderrama, V. A., & Morató, J. (2022). Building resilient cities: climate change and health interlinkages in the planning of public spaces. *International journal of environmental research and public health,* 19(3): 1355.
- Rastegar, N., Ahmadi, M., & Malek, M. (2014). Factors affecting the vitality of streets in. downtown Johor Bahru city. *Indian Journal of Scientific Research*, 7(1): 361-374. .
- Sarraf Moayerre, p. & Soheili, J. (2021). Explain the Effect of Socialization Components of Urban Open Spaces on the Development of Tourism Concept(Case study of Qazvin city). *URBAN MANAGEMENT STUDIES*, 13(47): 59-72.

- Sarvari, Hadi. (2020). Evaluation of Flexibility Components of Urban Spaces in Mashhad City. *JOURNAL OF GREATE KHORASAN*, 10(38): 17-30.
- Sepe, M. (2023). Assessing Flexible Places for Adaptive Urban Design. A New Method and the Case of Cittaducale. *Journal of Civil Engineering and Architecture*, 17(6): 286-297.
- Tahmasebi, F., Nazmfar, H., Ghanbari, A., & Rezaeinia, H. (2022). Sociability and vitality of urban public spaces: Evidence from the perspective of experts and users in Valiasr St., Tehran. *Urban Planning Knowledge*, 6(2): 131-148.
- Wexler, Mark & Judy Oberlander.(2017).The Shifting Discourse on Third Places: Ideological Implications, *Journal of Ideology*, (1): 38.
- Wieland, A., & Wallenburg, C. M. (2013). The influence of relational competencies on supply chain resilience: a relational view. *International journal of physical distribution & logistics management,* 43(4): 300-320.
- Zheng, J., He, J., & Tang, H. (2022). The vitality of public space and the effects of environmental factors in Chinese suburban rural communities based on tourists and residents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(1): 263.

Received: 2023/09/12
Accepted: 2023/10/24

Investigating the Role of Flexibility of Urban Public Spaces in the Sociability and Vitality of the Third Place (Case Study: Mellal Park in Sari)

Erfan Esmaili Berneti[*] Islam Karami[**] Abolfazl Dehghan Mongabadi[***]

Abstract

Today, some urban parks, despite attention to environmental issues, are not very sociable and vital, and in some cases, they themselves have been raised as problematic spaces. The purpose of this research is to investigate the role and extent of flexibility and their impact on sociability and vitality, and to identify the contribution of each factor affecting urban space in achieving a successful public space. The present research is descriptive-analytical in nature, prospective cross-sectional in terms of time, applied in terms of purpose, and quantitative in terms of data analysis process. The present research is primarily non-experimental, and secondarily, it involves studies with different models. Some are purely for description, while others, which this research falls into, are correlational. In this type of correlational study, the relationships between variables are examined. The sampling method in this research is test construction. For constructing the test, approximately eleven people were selected for each item; 464 people were considered as the sample and criterion, and questionnaires were distributed among this number of citizens. Data analysis was performed through correlation and regression. Structural equations were also performed in Lizrel and Spss software. The research results showed that Mellal Park has average conditions with a sociability score of (3.17) and a flexibility score of (3.01); and with a vitality score of (2.86), it is not vital. With the fading of urban space vitality, spaces take on the color and smell of a silent space and gradually lose other components of success in the space. In this way, urban space is transformed into a space that is merely for passage. However, the researcher's solution is to take the public space out of its silent state by strengthening and improving the vitality index, with a catalyst called flexibility, in order to achieve a sociable and successful space.

Keywords: Vitality, Flexibility, Sociability, Third Place, Urban Parks.

[*] M.Sc. Student, Faculty of Architectural Engineering and Urbanism, Shahrood University of Technology, shahrood, Iran.

[**] Assistant Professor, Faculty of Architectural Engineering and Urbanism, Shahrood University of Technology, shahrood, Iran (Corresponding Author). *islamkarami@shahroodut.ac.ir*

[***] Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning Engineering, Shahrood University of Technology, shahrood, Iran.